

LUCEAFĂRUL⁵

Revistă pentru literatură,
artă și știință.

Un ofițer în rezervă . . . Chestia noastră militară . . . Dări de seamă:
Maria Cunjan . . . Unul poet (poezie) . . . Științe Dr. Ion Mateiu . . . Virgil Șotropa și Nicolae
D. N. Clotori . . . Într'un sat . . . Drăganu: Istoria școala-
Al. Ciura . . . În Blinjinși . . . I. E. . . . Ion I. Schiopul: Chesti-
Costea Gruia . . . Pe un album (poezie).
Rađu S. Dragnea . . . Poetul Șt. O. Iosif. unta polonă.

Cronici: D. Iov: Expozițiile de pictură din București. I. B.: Concertele din București.
* * *: „Domnul Notar”, Gh. Pădure: A. D. Xenopol. Însemnări: Sărbătorirea d-lui Oct. Goga.
Cursurile „Asociaștanil”, Concertul Lucia Cosma. Un nou volum de d-l Vlahușă. Domnul Notar.
Lămuririle d-lui Maniu. Un artist năcăjit. Războiul din Balcani. A II-a expoziție a „Asociașiei
artistice”. Condamnarea operilor lui Maeterlinck. — Poșta redacției. — Bibliografie.

Ilustrașiani: D. Mihailescu: Colț de casă; Pelsagiu. M. Teișanu: Kneja; Interior;
Asenov. Miniatura aeroplanului. Cârma (de lemn) a aeroplanului. Const. G. Mihailescu: Moșul;
Viltorul; Schișă (cârbune).

Apare de douăori pe lună
REDACTOR: OCTAV. C. TĂSLĂUANU.

An. XIII.

Sibiu, 16 Martie v. 1914.

Nr. 6.

Mateiu.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Aurel P. Bănuțiu, Z. Bărsan, I. A. Bassarabescu, G. Bogdan-Dulcă, Dr. Al. Bogdan, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, V. Cliflee, D. N. Clotori, Al. Clura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisitor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Mînar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitti, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Sorlieu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mădri postală.

Abonamentele, plătite înafară, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyseben).

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Cărți mai nou apărute:

Bucovineanu, J. Evreii... Cor. 1.—
Bunea, Dr. A., Încercare de istoria
Românilor până la 1382. Cor. 5.—
Candiano-Popescu, Al., Războiul
neastârării, istorie critică. Asaltul și
luarea redutei Grivița. Cor. 3.—
Dulfu, P., Gruia lui Novac, epopee cu
ilustrații de A. Murnu. Cor. 250.
Galaction G., Bisericiuța din Răzoare,
nuvele și schițe. Cor. 2.—
Ghica, I., Pământul și omul. Cu ilu-
strații. Cor. 160.
Goga, O., Din umbra zidurilor, poezii.
Cor. 2.—
— Domnul Notar, dramă în 3 acte.
Cor. 2.—
Herz, A., Bunicul, comedie în 3 acte.
Cor. 2.—
Irimescu-Cândești, I., Pe drumurile
cadrilaterului. Cor. 150.
Lecca, G., Dincolo, din Dunăre 'n Bal-
cani. Cor. 1.—
Locușteanu, P., Suntem nebuni, schițe
umoristice. Cor. 150.
Mehedinți, S., Poporul 1913. Cor. 150.
— Cătră noua generație. Cor. 150.
Pătrășcanu, D. D., Timoteiu Mucenicul,
schițe, amintiri. Cor. 2.—

Pillat, I., Eternități de-o clipă, poezii.
Cor. 2.—
Rădulescu-Niger, Orfanii neamului,
roman naționalist. Cor. 4.—
Secula I., Economia de casă, întocmită
după mai mulți autori. Cor. 330.
Soveja, Ofensiva națională. Cor. 1.—
Theodorian-Carada, M., Sfânta Me-
lania cea tânără. Cor. —80.
Theodorian, Caton, Povestea unei
odăi, povești. Cor. 2.—
Zaharia, N., Ce este fericirea. Diferite
concepții despre fericire. Cor. 1.—
— Cugetători și literați străini. Hip-
poteze Taine. — Guy de Maupassant.
— Honoré de Balzac. — Shakespeare.
— Ivan Turgheșev. — Gorki. —
Epicur. — Kânt. — Psihologia lui
Hamlet. Cor. 2.—, ediție de lux
Cor. 250, ed. amator. Cor. 3.—
— Sentimente — Pasiune. Patriotismul.
— Bonătatea. — Maliciozitatea. —
Amicizia. — Disprețul. — Afinitatea
sufletească. — Resemnarea. — Lăși-
tatea. — Timiditatea. — Sinceritatea.
— Gelozia. Cor. 2.—, ediție de lux
Cor. 250.

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

De vânzare la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înalate, adăugându-se la prețul cărții încă
30-40 HL. pentru expediarea francoată eventual încă 25 HL. pentru taxa de recomandație.

BUCUREȘTI

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Chestia noastră-militară.

I.

La pertractările dintre ministrul președinte al țării noastre și bărbații de încredere ai partidului nostru s'a trecut cu vederea, se pare, o chestie, care în importanță îi urmează chestiei școlare. Nu se face adecă nici o pomenire de doleanțele Românilor pe teren militar. Ca și când cele 200.000 de soldați români, cari își fac serviciul sub drapelul cu pajura împărâtească și cu marca ungurească, n'ar avea nimic de dorit.

Celce cunoaște însă mai deaproape tratamentul de care sunt împărtașiți soldații noștri din punctul de vedere al limbii lor materne, se miră de îndelunga răbdare a acestora. Dacă noi Români am avea temperamentul și conștiința națională a Francezului, la noi s'ar repeta zilnic cazul dela Saverne (nemțește: Zabern), unde știm că un tânăr sublocotenent neamț a scăpat, în oara de instrucție, câteva vorbe vătămătoare la adresa Alsacienilor, iar urmarea a fost: schimbări de garnizoană, procese militare, vot de neîncredere cancelarului din partea parlamentului din Berlin, etc., etc.

Că la noi nu se prea știe, că limba noastră nu e tratată tocmai cu mânuși în garnizoanele ungurești ale armatei comune și la honvezimea întreagă, e a i se atribui împrejurării că feciorii noștri nu cutează să se plângă, căci ar trebui să se plângă la ofițeri străini de sufletul românesc și mai bine își înneacă amarul și mânia, decât să facă ca „Turcul să-i și judece, după ce tot Turcul i-a bătut”. Pe de altă parte pușinii noștri ofițeri activi sunt, tocmai în urma forței

mici ce o reprezintă în armată, cosmopolitizați în marea lor majoritate, așa că dacă-i întrebi „ce-s?” îți răspund laconic: „k. u. k. Offizier”, ori: „m. kir. katonatiszt”. Aceștia nu mai cetesc românește și nu caută societatea românească, care la rândul ei îi consideră de pierduți din punctul de vedere național (comp. art. „Români în armata austro-ungară” apărut în „Românul” din 18 Ian. n. 1913). În consecință, acești frați de-ai noștri nu se expun prin încercarea îndreptării nedreptăților, mai ales că făcându-o ei aceasta, li s'ar lua de politizare și e știut că regulamentul de serviciu nu admite politica în armată. Excepțiuni fericite, ca d-l maior în penziune G. Fleșiariu, care apără cu hotărâre și cu multă pricepere în presa germană din Austria și în cea românească din Ungaria interesele milioanei de Români din monarhie și prin aceasta interesele de existență ale monarhiei însăși, sunt rare.

Iar ofițerii noștri în rezervă, destul de numeroși între colegii lor străini de felul de a gândi și a simți al Românului, sunt buni bucuroși, dacă le trec repede cele 28 de zile de deprindere de arme și nu-și mai iau osteneala să pătrundă mai adânc în spiritul ce stăpânește la trupa la care servesc. Dacă ar pătrunde în acest spirit, ar vedea cât e de mare nemulțumirea soldatului român din cauza jignirii simțământului celui mai cald al lui, din cauza desconsiderării limbii române. Din câte un singur caz, la aparență neînsemnat, și-ar putea face o icoană vie despre primejdia ce ar putea să

ne amenințe monarhia într'un caz de războiu, din cauza intoleranței naționale, ce se desfășură — ce e drept: neoficial, — la trupele românești din patrie.

Pentru dovedirea spuselor mele înșir câteva cazuri, la cari însumi am fost martor:

Îmi făceam o deprindere de arme la un regiment de infanterie comun cu 60% Români, într'un oraș ungueresc. Într'o dimineață, când treceam pe coridorul cazărni, în care își ținea raportul de zi căpitanulszky, aud pe un soldat cerând ceva românește, apoi pe căpitan strigând din toată puterea plumănilor: „Tanulj meg magyarul!” Bietul soldat, speriat de mutra dușmănoasă a comandantului companiei sale, a început a se chinul pe unguerește, dar nu mergea de loc. Iar dacă va fi avut până atunci pofta de a învăța unguerește, după întâmplarea cu căpitanul de sigur că nu numai că i-a trecut acea poftă, dar va fi început să urască limba, pe care căpitanul a voit să i-o impună cu atâta gingășie câtănească.

Conducerea supremă din Viena a armatei comune a dat, e drept, în diferite rânduri ordine chemate să susțină principiul de naționalitate în armată, aceste ordine au rămas însă mai mult pe hârtie. Așa d. e. s'a poruncit, ca ofițerii să învețe limba regimentelor la cari sunt împărțiți. Ar fi interesant să se știe: câți și-au dat silința să învețe limba de serviciu a regimentelor românești? Foarte puțini, și și aceștia dintre nemaghiari; Maghiarii de loc nu-și ascund tendința de a-și impune limba lor regimentelor. Când odată, la o altă deprindere la regimentul pomenit mai sus, am agraît pe un subofițer în limba română, iar acesta mi-a răspuns foarte frumos tot românește, sublocotenentul D. a ținut să mă facă atent, că respectivul e Maghiar și că, prin urmare, să vorbesc cu el unguerește.

Fiind limba mijlocul cel mai firesc de apropiere între oameni, e natural că soldatul român nu va suferi niciodată, să se apropie de sufletul său un ofițer, care nu-i vorbește limba și care, deci, e pentru el străin și rămâne străin. De aci urmează, că soldatul acela, om mătur, își va face datorința numai din silă, iar la nevoie mare poate

să-și părăsească pe propriul său ofițer. Știu doară din experiență cu cât drag îmi executau feciorii poruncile date în limba românească și la înțelesul lor. „Grijiți feciorii — spuneți câte un subofițer, — e de-al nostru” și acest „de-al nostru” îmi electriza feciorii, cari nu mai știau cum să-mi umble în rând, în vreme ce înaintea colegilor mei străini ei se făceau niște mașini umblătoare, ori încălcău disciplina.

Din punctul acesta de vedere la honvezime stăm și mai rău. Deși oficios nu se declară, honvezimea e considerată totuș de-un mijloc prin care se completează opera de maghiarizare începută în școala din sat. Altecum nu-mi pot explica cazurile ce urmează mai jos.

Trecut fiind la un regiment de infanterie de honvezi, regiment aproape numai din Români, am ținut să fac și acolo o deprindere de arme. După un exercițiu greu, lângă F., colonelul, un Ungur neaș, cu ocaziunea convorbirei oficioase (megbeszélés) a declarat în fața întregului corp de ofițeri: „Lomhán járnak ezek az oláhok és puha térded. A magyar ember jobban vágja ki magát” (Valahii aceștia umblă trândav și cu genunchii moi. Ungurul e mai sprinten).

„Oláh” e o numire mai delicată, ce ni se dă. Adeseori suntem calificați însă cu epitetul „büdös”. Am și la asta un caz; nu-l amintesc, pentru că scopul nu mi-e să întărit opinia noastră publică, care nu-i nici antimilitaristă, nici antidinastică, ci să îndreptez un rău, care într'un caz serios i-ar putea deveni fatal în locul prim ofițerimeii de honvezi, iar în locul al doilea monarhiei, chiar și pe lângă cea mai măiestrită transferare a ofițerilor și cea mai și-reată dislocare a trupelor.

Alt caz: La un alt exercițiu treceam cu compania printr'o cucuruziște. Colegul P. dă ordinul: „Tușa sus!” Colonelul, care din întâmplare eră aproape și-l auzise, îi face repede observarea: „Miért sus? Hát föl nem értik?” (Pentru ce sus? Nu înțeleg föl?)

Că se pune multă grijă pe creșterea patriotică a soldaților, se vede și din împrejurarea, că într'un coridor al cazărni numitului regiment am văzut indicările nem-

fești ale tablourilor istorice militare de părete șterse cu două linii, una roșie, alta verde, cu interval alb între ele, iar dedesupt eră scrisă indicarea ungurească.

Cazuri de acestea s'ar putea înșiră multe. Sunt de-ajuns însă, ca să se poată vedea cum se nimicește cu țărâita comoara de virtuți militare ale soldatului român.

II.

Calitățile alese ale soldatului român în pace și în războiu sunt recunoscute de către toți oamenii nepreocupați și sunt apreciate și de către cele mai înalte foruri militare. Soldatul român e răbduriu, nepretensiv, stăruitor la oboseli și încâpăținat la primejdie. Ține orbiș la disciplina militară și isprăvește ce a început odată. Trupele române nu s'au lăsat niciodată, până n'au „dovedit” pe dușman, mai bine au stărui în foc, până au pierit până la ultimul om. Vitejia Românilor s'a arătat încă din vremuri vechi. „În lupta dela Morava (între regele boem Ottokar și între regele ungar Béla IV, în 1260) se vor fi distins — ca de obicei — mulți Români, cari prin aceasta s'au făcut vrednici de grația regească”, zice istoricul nostru Dr. Aug. Bunea în opul „Încercare de istoria Românilor până la 1382” (pag. 215).

Istețimea Românilor s'a remarcat mai ales în serviciul de cercetași, în înțelesul bun al cuvântului. Crescut la munte și pe câmp, el se orientează repede în largul naturei, fie-i locul oricât de străin. El îți spune cu siguranță: unde poate fi ascuns dușmanul, pe unde trebuie să fie o potecă, unde izvoarele cutare râu, în ce parte trebuie să fie un pod, așa că nu odată soldatul simplu e cea mai bună călăuză a ofițerului comandant.

Vitejia din războiu a lui e recunoscută și de scriitorii streini. La Königgrätz artileriștii români au acoperit cu vrednicie vestitul „Rückwärtskonzentrierung” al armatei austriace, care pierduse 21.000 de oameni. La Plevna, — dacă-i permis să generalizăm observările despre soldatul român austro-ungar, dată fiind omogenitatea sufletească a tuturor Românilor, — ostirea română a mântuit cinstea armatei rusești. Iar la Adrianopol Români din valea Timocului au avut

pozițiile cele mai expuse și tot ei au fost cei dintâi în oraș.

Referitor la Români din Pind, vecinic sub arme, citez din amintitul op al regretatului Dr. A. Bunea (pag. 93): „Evreul spaniol Benjamin de Tudela, călătorind între anii 1159—1173 din Saragossa la Palestina, și trecând și prin Tesalia, ne descrie și pe Români din Pind. El ne spune că țara Românilor, cari locuiesc acolo în munți și sunt iuți ca niște căprioare, se numește Valahia. Nimenea nu poate să dea piept cu Români, și nici un rege nu-i poate înfrână”.

Față de dovezile istorice ale vredniciei soldatului român nu pot fi luate în serios cărcotelile răutăcioase ale pressei ungurești, care cu ocaziunea mobilizării din vara trecută a fraților din Regat i-a insultat pe Români de dincolo cu aceeași furie, cu care ne-a insultat pe noi după întâmplarea dela Dobrița. Atunci scria „Az Ujság”, organul premierului Tisza (în 23 Iulie 1913): „Soldatul român nu că produce teamă, dar e deadreptul o figură de compătimit. Soldatul român e un soi de soldat, care aduce cu cel din urmă hamal din Budapesta”.

Loialitatea dinastică a soldaților români din Austro-Ungaria e probată într'atâta, că Dinastia noastră se razimă pe ea, la nevoie. Știm doară, că regimentul de infanterie ces. și reg. Nr. 50 s'a întregit din batalionul de grăniceri dela Năsăud, care în 48 fusese constrâns, în Oradea-mare, să treacă pe partea Ungurilor. A fost un moment extraordinar de dramatic, când ofițerii se pregăteau să jure pe noua constituție ungară, iar sergentul Bulbuc a ieșit în front și comandând „Fertig!”, a silit ofițerimea să se întoarcă la datorință. Subofițerul credincios „împăratului” a căpătat medalie de aur, iar batalionul un steag cu inscripția: „Für unerschütterliche Treue”. Echivalentul corăspunzător se așteaptă încă de către 3 milioane și jumătate de Bulbuci...

Față de virtuțile ostășești arătate aci ale Românilor iată ce spune, spre pildă, despre Jidani generalul rus Martynov, care a luat parte în războiul ruso-iaponez: „Evreii la mobilizare au întrebuițat toate mijloacele ca să scape la apel, emigrând în străinătate,

recurgând la amputații, etc. Din 59.262 de Evrei chemați la serviciu în cele din urmă patru luni ale anului 1904 n'au răspuns și n'au fost admiși decât 21.371. Odată ajunși pe teatrul de operație, Evreii căutau de obicei să fie întrebuințați în orice servicii afară de rânduri, și dacă nu reușiau, simulau diferite boale, comiteau intenționat crime, dezertau, sau și mai simplu chiar se predau prizonieri inamicului. Într'o divizie, dela 1 Aprilie 1904 până 1 Iulie 1905 au fugit 256 Evrei, pe când din celelalte națiuni n'au trecut de 8... A vărsă într'un corp de trupă bun un contingent mare de Evrei este a demoraliză, cu siguranță, în cel mai scurt timp acea unitate". (V. „Românul“ din 3 Decembrie n. 1913).

Din toate cele de mai sus trebuie să tragem următoarele concluziuni:

Forța armatei austro-ungare rezidă în respectarea limbii naționalităților, cari față de elementul german, resp. maghiar, sunt în majoritate. Considerația principiului de rassa

la instrucție e singurul mijloc, prin care se poate vâri în mozaicul nostru militar suflet.

Românii au datorința să caute a fi reprezentăți corăspunzător nu numai în corpul ofițerilor subalterni dela trupă, ci și în statul major. E dară în interesul nostru, să se dedice carierei militare cât mai mulți tineri, iar dintre voluntari, fiindu-ne si așa anevoioasă și împreună cu multă abnegațiune ajungerea în slujbe de stat, să se inactiveze cât mai mulți. Ofițerii români să se pună în curent cu mișcările noastre culturale, iar la companiile românești să înființeze biblioteci românești pe seama feciorimei. Pe de altă parte să se îmbie înșiși la aranjarea cursurilor românești pentru soldații analfabeți. Imitând cu toții pilda vrednică a locotenentului Barbul dela reg. 64 din Abrud, nu vom mai inghiți rușinea de a ne vedea flăcăii instruați de învățători de stat (Arad), ori de ofițeri străini, cari nu pricep limba românească.

Sapienți sat!

Un ofițer în rezervă.

Unui poet.

Tu cel mai mic fecior al lirei
Isteț vânturător de gloate,
Ți-a pus în cumpănă norocul
Grămezi din darurile toate.
Te-așteaptă drumuri înflorite
Ce duc spre culmile din zări,
Și-atâtea fiorduri argintate
La malul liniștitei mări.

Te-așteaptă săli împodobite
Și harul celui ce e pus
Nu peste-un sat ci peste-o țară
Să 'ntindă sceptorul său de sus.
Dar tu — vezi, ori unde te-ai duce,
Un neam înfrânt de vijelii,
Și numeri stropii de sudoare
Ce i se seamănă sub glij...

E neamul tău — și tu pe semne
Ai moștenit din vița ta
Întreagă dragostea moșiei
Pe lângă harul de-a cântă.
Până ce-o vezi în mâni străine,
Până ce-i știi pe-ai tăi în chin,
Zadarnic ți s'aprend altare
Acolo — unde-i cer senin.

Maria Cunțan.

Într'un sat.

Razele călduțe ale soarelui de Mart învelesc satul ca niște priviri de milă ale ochiului ceresc. Casele, mai toate străambe și joase, curțile pline de noroi și de tuleni de porumb, ulițele mocirloase, vitele murdare și slabe, oamenii sdrențăroși, tăcuți, tot, ființe și lucruri la un loc, par expresia vremelnică a sărăciei poposite în aceste locuri. Înșiși ar-

Gârla galbenă alunecă în silă pe albia măloasă și largă, ca și cum n'ar voi să desprindă și să ducă în apele ei ceva din pământul acesta sterp.

Soarele bate înzadar locurile și poenile din împrejurimi.

Nu sunt puteri în sânul pământului pe cari să le deștepte razele lui și nici un prinos de

D. Mihailescu: Colț de casă.

borii cari au năzuit să se înalțe mai sus, au șovăit, și-au răsucit trunchiurile, și-au înodat ramurile și au încremenit, ca în spasmul unei tremurări.

De o parte și de alta a satului se înalță râpe galbene.

Scrijelirile păriașelor cari, când plouă, coboară huma la vale stau ca urmele unor dinți uriași cari au mușcat coaja pământului.

O bisericuță cu acoperișul de șindrilă, vechiu, plin de mușchi verzui și stricat unde și unde, stă pe o colină, între câțiva plopi.

Ferestrele dela turnul ei mohorât licăresc ca niște ochi înnecați în lacrimi.

vieață și de frumusețe nu se înalță cătră el. Firișoarele de iarbă, subțiri ca niște ace, se încovoae în jos cu desnădejde, iar pirul cu tulpina tubuloasă, înnodată și sclipitoare se târește, svârcolindu-se într'o sforțare pentru a se ridică în sus. Afară de pir — iarba locurilor sărace — se vede, unde și unde, câte-o insulă de cimbru sălbatec. Soarele a încălzit tulpinile uscate ale cimbrului care împrăștie un miros înțepător, pipărat, care te face să strănuți.

Abiă sus, în gara vail, au înflorit ghiociei și stau ca niște stropi cari au picurat peste ținuturile sărace din lumina albă și rece a stelilor.

Pe marginea gârlei se văd, unde și unde, sălcii, ploi și câțiva anini. Mugurii plopilor și sălciilor au plesnit și învelișul, ca niște ghemulețe de funigei în care au dormit toată iarna, colții plâpânzi ai frunzelor, strălucesc acum, în fiecare vârfuleț de ramură, ca niște lumânări cari s'au aprins din lumina soarelui.

Din sat se ridică sdrențe de fum cari împărăștie miros de gunoae arse. Cocoșii cântă

horită a locului, par tot una cu firea în care își pătimesc vieața. Toți trăesc din ce le aduce căraușia, ori din vânzarea lemnelor și scândurilor pe cari le coboară de pe munte.

Înainte vreme, satul acesta a avut un munte întreg de unde ori și care locuitor putea să taie brazi și să-i vânză. Această proprietate comună, sau de vâlmășie, cum îi zic ei, au pierdut-o căci a fost cumpărată de Christache

D. Mihailescu: Peisagiu.

răgușit și câte-un bolborosit de curcan le răspunde, ca niște precipitate lovituri de tobă.

Oamenii se pregătesc de sărbătorile Paștilor cari se apropie. Atunci se simte mai multă vieață în sat. Privirile sunt mai luminoase, vorbele mai multe și mai calde, chiar cântecile se înfiripează mai avântate, mai desprinse de jalea care le împletește în celelalte vremi. Nădejdea și credința arde încă în aceste suflete sărace și, din când în când, izbucnesc ca și puțina vieață care se sbate în ierburile, în florile și în lemnele pământului sterp pe care se află satul.

Și ca anumiți fluturi, ori gândaci cari au culoarea scoarței arborilor, ori a florilor pe cari trăesc oamenii de aici au culoarea mo-

Brătulescu din satul Covaci, om cu mare trecere la stăpânire și la judecătoria, deputat și președintele unei mari bănci populare. Brătulescu e cunoscut în împrejurimi ca „Domnul Christache”. E un om voinic, gras, cu fălci puternice, sângeros, cu fața rotundă și unsuroasă. Când zâmbește, pare că-i licăresc în ochi solzii unor peștișori cari se joacă în soare, la suprafața unei ape verzui. Mustața roșcată o poartă tunsă scurt. Vorbește repede, apăsător, pronunțând pe „r” prelung, ca o puternică sgărietură cu o lamă de os pe un perete cu tencuiala aspră. Mai ales în cuvintele „țaran”, „popor”, sunetul cu pricină vibrează, dărdăe. Merge rar, cu băgare de seamă, ca și când ar purta o greutate ne-

văzută în spate și s'ar teme ca nu cumva să-i cadă de pe umeri această povară. Câteodată e așa de grav, încât însuși miticul Atlas nu va fi fost atât de preocupat de rolul pe care îl avea, ținând pământul în spate. Domnul Christache ține în spinare doar câțiva munți pe care i-a cumpărat, cu multă dibăcie, dela țărani și o bună moșioară pe care a primit-o ca dar. Cum cea mai

Ulmu eră un om tăcut, cu priviri tăioase, tras la față. În ochii lui negri puteai vedea un suflet aprins de patimi ascunse, gata de mânie și neputincios să se înfrâneze.

Când a spus că nu-și vinde partea de proprietate din munte, a vorbit așa de hotărât, încât Domnul Christache a înțeles că e zadarnic să mai stăruiască. Nici nu s'a arătat supărat din pricina asta, ci a zâmbit

M. Teișanu: Kneja.

mare parte dintre țărani nu aveau cărți ca să dovedească partea lor în munte, Domnul Christache se învoia cu câțiva fruntași ai satelor mai șireți, care vindeau întreg muntele. Odată vânzarea făcută, nu mai îndrăzneă nimeni să se apuce de judecată cu un om așa de puternic.

De câțiva vreme, însă, Domnul Christache eră foarte năcăjit căci venise un judecător, „ficiț” cum îi spune dânsul, care s'a apucat să cerceteze dreptul de proprietate al țăranilor, alcătuind arbori genealogici pentru fiecare familie.

Tot judecătorul acesta făcuse ca dintre toți oamenii din satul cel sărac doar Petre Ulmu să nu-și vândă partea de proprietate în munte.

și a bătut prietenește pe om peste umăr: „Bine faci, neică Petre, și să știi că ai s'o duci de minune cu mine, ca mejdinaș. Te rog chiar să vii la mine oricând vei avea nevoie de ceva. Pentru ai de jos, pentru talpa țării fac tot să știu că-mi dau și vieața”.

Omul îl privi lung și cam mirat că-i zice așa, dintr'odată: „Neică Petre”. Poate mirarea din privirile lui mai însemnă că nu prea înțelesese ce e „talpa țării”, ori poate nu-i venia să creadă că un om care are legături cu stăpânirea, ba poate și cu Vodă, să-l poftescă pe el, Petre Ulmu, să-i calce pragul, ca musafir.

„Păi, bine”, răspuse el, răsămându-și bărbia de ciomagul la capătul căruia purtă

o furcă de fier cu două coarne, „că și eu ți-oiu fi bun d-tale la ceva. Mă pricep la lemnărie.

— Neică Petre, cea mai sfântă datorie a mea e să ajut și să ridic țărănimea. Când pot să-ți fac un bine, ți-l fac, fără să mă gândesc că trebuie să mă răsplătești cu ceva.

— Auzi una ca asta?“ răspunse omul mirat.

M. Teișanu: Interior.

Petre Ulmu luase cu împrumut, dela banca din Covaci, o mulțime de bani. Se îmbrăcase mai bine, își făcuse împrejmuire pe lângă casă, își cumpăraseră de-ale gospodăriei. La toate cheltuelile astea îl îndemnase Christache, ba chiar el garantase la bancă pentru țaran.

Pentru bani însă se cerea dobândă. Omul n'avea cine știe ce venit, așa că, de multeori, „Domnul Christache“ adăoga dobânda la capete.

Acum când toată lumea se pregătea de sărbătorile Paștilor, Petru Ulmu trecea peste

dealurile pleșuve, cărămizii, și se îndreptă spre Covaci. „Domnul Christache“ îl chemă de grabă.

Ajuns acolo, așteptă mult până să fie primit înăuntru. Ca să-și facă de lucru prinse a săpă cu briceagul câteva floricele pe ciomagul furcii de fier.

Când intră înăuntru, Christache abiă își ridică privirile din niște registre mari. Omul se gândi că trebuie să fie ceva rău și rămase cu ochii țintiți la registru, ca la o armă încercată pe care o ținea cineva îndreptată asupra lui.

„Te-am chemat — zise Christache — să aranjăm odată cu datoria aia. Nu se mai poate prelungi termenul și pe urmă eu nu mai pot garantă pentru d-ta. Mă oprește consiliul de administrație să mai garantez vr'un împrumut.

„Păi ce să mă fac?“ răspunse omul privind năucit la registru. Vedeă acolo rânduri scrise cu litere mari și i se părea că ele se desprind ca niște lanțuri cari i se înfășură după gât. Tuși, ca și când l-ar fi înecat ceva și iar zise:

„Măcar până după sărbători, că acum ce pot eu să fac?“

Banca nu ține socoteală de astea. Plata la termen. Atâta știe ea.

Omul văzū că „Domnul Christache“ eră încruntat și că nu-i mai zicea nici măcar: „Neică Petre“. Și iar i se părū că șirurile de litere groase din registru se fac lanțuri, se ridică de-acolo, se încolăcesc în jurul gâtului lui și îl strâng de i se curmă respirația. Își duse mâna la gât ca și cum ar fi vrut să le desprindă.

„Ce mă înveți d-ta să fac?“ întrebă el aproape tremurând.

„Ce ași putea să te învăț? Nimic alta, decât să faci cum ai ști și în trei zile să vii cu banii.

— Păcatele mele, Domnule Christache! Pe ce să iau eu atâția bani?

— Dacă e vorba să-ți dau un sfat, apoi te-aș povățui să vinzi partea de moșie din munte. Uite, chiar eu sunt gata s'o cumpăr, cu toate că n'am ce face cu ea. Știi bine că nu-i mare lucru de lemnele de acolo. Pierd banii de geaba, dar vreau să-ți fac un

bine. Îți spun drept că dacă n'ai fi fost d-ta la mijloc, nici n'aș fi asvârlit banii pe așa ceva".

Omul simți că se învârtește pământul cu el. Se răzîmă bine în furca de fier și răspunse cu hotărîre:

„Nu vînd moșia.

— Cum vrei.

— În trei zile fac eu ce faci!" răspunse omul și ieși.

A doua zi eră cu boii la Tîrgu-Jiului. Veniră și cumpărători și, după o strajnică tocmeală, se despărți de boulenii lui.

Se uită mult după ei cum se depărtau, par'că în silă, mînași de noul stăpîn, pînă ce i se umplură ochii de lacrimi. Se uită rușinat împrejur să nu-l fi văzut cineva că plînge ca femeile și plecă repede spre satul lui. Îi părea rău că nu poate ajunge acasă înainte de a se înnoptă, căci chiar atunci ar fi vrut să se ducă drept la Christache, să-i pună banii pe masă, să nu zică nici un cuvânt pînă ce n'o luă hîrtie de primirea lor. Pe urmă să-i spună apăsot: „Moșia tot n'o vînd".

Cînd ajunse în sat, asfințea soarele. Răpele goale din împrejurimi păreau, în bătaia roșatică a apusului, ca de aramă, iar valea eră înneacă într'o păclă greoaie, ca și cum tot satul ar fi clocotit în fundul unui căzan imens.

Drumul urcă pe marginea gârlei și cînd omul trecu pe sub plopi și printre sălcii se scuturau fulguleții albi dela invelișul mugurilor și, coborînd prin văzduhul purpuriu, păreau ca niște scînteeri ușoare cari se desprindeau din coroana ca înneacă în flacări a arborilor.

Un mierloi flueră departe, în gura văii, și glasul lui prelung, trist făcu pe om să se oprească o clipă. I se părea că vine pe un drum străin, prin niște locuri pe unde n'a mai fost niciodată.

Ajunse acasă mai posomorît ca oricînd. Puse banii în cutia unei mese, care n'avea nici un fel de încuietoare. Știa că n'o să stea multă vreme în casa lui.

Andrei, singurul lui copil, ca de vreo șase ani, se uită cu luare aminte la legătura pe care o aruncase tatăl său în cutia mesei.

A doua zi, Ulmu plecă, împreună cu nevastă-sa să ajute unui vecin ca să-și termine partea de șoseă.

Pe la prînz, cînd se întoarse dela vecin, găsi pe Andrei cu foarfecile în mîni. Tăiase banii cari erau toți de hîrtie și îi imprăștiase, ori îi aruncase în foc.

M. Teișanu: Asenovo.

Omul văzu roșu înaintea ochilor. Luă copilul de subsuori, ieși cu el afară, puse mîna pe bardă și cât ai clipi din ochi, toate degetele dela mînuța dreaptă sburară ca niște bucățele de lemn de pe trunchiul pe care fuseseră așezate.

A doua zi, Petre Ulmu plîngea cu hohote, închis la secția de jandarmi din Covaci. El ceru să fie condus pînă la banca populară. Acolo trase cu degetul în dreptul unui nume scris pe o coală timbrată. Eră actul prin care vindea moșia din munte lui Christache Brătulescu.

D. N. Ciotori.

În Bințiți.¹⁾

Ceața mohorită a toamnei târzii plutește deasupra întinderilor, călușei aleargă de zor prin noroiu și roțile trăsorii se afundă în tina moale...

Dinspre Murăș, din Câmpia ce o bănuim sub broboada de neguri trage un vânt subțire, ce ne șueră pe la urechi, ca pleasna unui biciu invizibil.

Stau tăcut lângă tovarășul meu de drum și liniștea, cu care se strecoară trăsura prin tină, mă predispune și mai mult la tăcere. Am senzația, că mă strecor printr'un cimitir uriaș. Ropotul copitelor și uruitul trăsorii e prins și el, într'o surdină uriașă, ca să nu turbure odihna celor ce dorm. Dela o vreme am impresia, că plutesc deasupra unei ape mari, ce abia își încrețește valurile leneșe. Ne apropiam de satul, care a dat neamului nostru pe unul dintre cei mai distinși fii ai săi, și cu cât ne apropiam mai mult, cu atât ni se părea că ceața se întetește din ce în ce mai mult, preschimbându-se dela o vreme într'un lițoliu de îngropare. Soarele abia se întrevește din învălmășala negurilor, obosit de opintirile pentru a putea răsbate, cu un mănunchiu de raze, prin ceața dușmănoasă.

Satul apare deodată, în stânga, cu căsuțele lui bine îngrijite, cu oamenii în straie curate, cari tocmai se înapoiază dela biserică. Iată și preotul, cu cartea de rugăciuni în mână, întovărășit de câțiva bătrâni. Pe la geamuri ochi iscoditori de fete clipească, plini de curiozitate. Feciorii stau postați în apropierea bisericii; ei ne salută, cu priviri prietinoase, arătând că înțeleg scopul venirii noastre. Cum mă uit la ei mi se par așa de cunoscuți, căci doar îi mai văzusem, cu alt prilej...

...Eră soare și lumină atunci și flăcăii din Bințiți, în straiete lor curate de sărbătoare, scoteau la iveală pe Câmpul libertății pajura măiastră, cu care Vlaicu aveă să uimească pentru întâia oară lumea românească dela noi...

Câtă mândrie și demnitate eră în ținuta lor, când eșiră în fața publicului, încunjurându-l pe Vlaicu! Privirile lor mândre pă-

reau a spune tuturor: „Și noi suntem din satul lui Vlaicu. ...Noi știam înaintea voastră, cine e el!“

Și când motorul a prins să sbârnaie, când elicele au început a se învârti, cu un sgomot asurzitor, lumea din apropiere s'a dat speriată înapoi, dar flăcăii din Bințiți au rămas neclintiți la funii și cămeșile lor fluturau albe în soare, agitate de vârtejul mașinei. Un gest ușor, și ei dau drumul frânghiilor; aparatul se ridică, sigur și elegant, în slavă. Au urmat apoi clipele de entuziasm nebun, când lumea se îmbrățișă, vărsând lacrimi de fericire, sub rotirea triumfală a geniului românesc, ce fălfăia deasupra noastră din aripile lui mândre, în slava cerului. Abia târziu ne-am pomenit din beția acestui triumf, când aeroplanul se coboră încet, în spirale elegante, ca și când ar fi lunecat pe o invizibilă șoseă aeriană. Și când a atins pământul, când zeci de mii de oameni au rupt cordonul, ca să întâmpine pe eroul zitei, feciorii din Bințiți au răsărit deodată din umbra sălciilor, încunjurând repede aeroplanul și apărându-l cu piepturile lor, căci mulțimea, în delirul entuziasmului ei, l-ar fi strivit în clipele acelea ale uitării de sine. Vlaicu a fost ridicat pe umeri, iar aeroplanul veni în urma lui, tras de feciorii din Bințiți; lunecă încet-încet ca și când ar fi simțit și el oboseala cutropitoare a izbânzii.

Iată la ce mă gândeam când am trecut pe lângă acești flăcăi, cari îmi păreau așa de cunoscuți.

Erau aceiași!... Singur doar flacăra din privire eră mai potolită...

Trecuse vreme de atunci! Aceiași flăcăi au întovărășit de atunci în București pe eroul văzduhului în cel din urmă drum al lui!

*

La poartă ne întâmpină nenea Dumitru și lelea Ană, părinții, și luon... Intrăm tăcuți în tindă și poposim în „casa dinainte“. Deasupra patului chipul lui Vlaicu, încadrat în aur, zâmbește cu decorațiile pe piept, în vreme ce geniul științei încunună cu lauri capul biruitorului, iar cei doi bătrâni se împărtășesc

¹⁾ Din „Albumul-Vlaicu“, ce apare în curând.

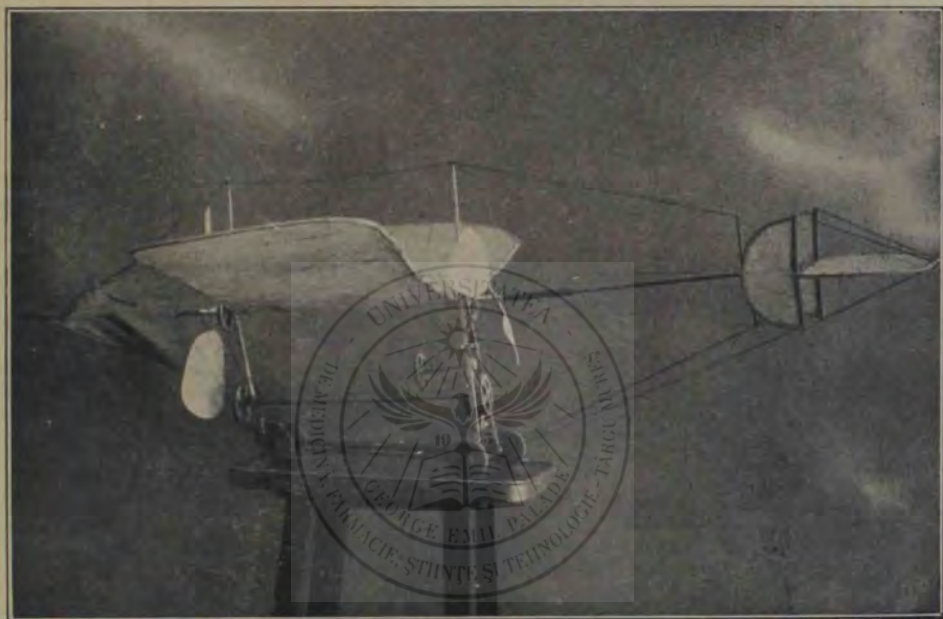
și ei din această apoteoză, în cele două colțuri ale tabloului.

Vorbele curg greu, căci nenea Dumitru își stăpânește numai abia lacrimile, în vreme ce mama plânge.

Ne pomenim scotocind prin vrvuri de scrisori, fotografii, deseme, decorații... prin toate acele relicvii scumpe, cari au alcătuit frumosul și minunatul vis, ce acum se distramă... De pe păreți se desprind icoane

el. În stânga ușii strunga, iar dealungul păreților, atârând în cuie, tot felul de minunății: sfredelile, jilae, piroane, sârme, turbine mărunte, ceasornice ce-și așteptau repararea, cutii de tinichea cu tot soiul de explozibile motoare în miniatură...

Și luon a început să mă lămurească, cum a muncit cu frate-său câțiva ani în acest atelier, cum au alcătuit amândoi, din lemn, minunata mașină până au ajuns să facă cele

Miniatura aeroplanului.

vechi, înfățișându-l pe Vlaicu, ca elev al școlii primare sau al liceului.

Observ, cu surpriză, că mâna îmi tremură și scrisorile, peste cari trec cu ochii, încep să-și joace literele lor mărunte, de nu le mai pot deosebi.

Lelea Ană ne aduce ceva de gustare, supă și friptură, o cană cu vin — dar nu ne eră foame. Ies cu luon în curte, în vreme ce tovarășul meu de drum se oprește cu bătrânii de vorbă.

Trecem alături, într'un șopron, unde eră „arsenalul“ lui Vlaicu, în lungime de 4—5 metri și abia de doi în lățime. Toate au rămas în aceeaș orânduială exemplară, cum le lăsase

dintâi încercări de sbor. Bătrânii nu[prea se încredeau în reușită, dar luon, care a văzut cum s'a alcătuit mașina, șurub de șurub eră încredințat că mașina va sbură ca o pasăre. Nici bătrânii satului nu credeau; mai ales comitetul comunal nu voiă să creadă odată cu capu. Și atunci au făcut gluma cu comitetul comunal, dându-le în mână sârmele și trântindu-i la pământ, prin un curent electric mai măricel.

Într'un ungher sta smerit și plin de praf fonograful alcătuit de Vlaicu, cu care cântase de atâtea ori, spre marea bucurie a sătenilor, apoi cârma de lemn, cu care s'a ridicat pentru întâia oară, purtând inscripția „VLAICU, 1909“.

Îmi amintesc atunci de aeroplanul în miniatură, „micuțul“, cum îi zicea Vlaicu, și-l întreb pe luon, unde e? El aleargă în pripă, se urcă în pod și-mi aduce miniatura, plină de pulbere, cu aripile scorjite, ridicate în sus. Eră jucăria cea mai scumpă a lui Vlaicu, căreia îi da drumul cu un mecanism de gumă, făcând-o să sboare, spre marea nedumerire a celor ce nu credeau, pe atunci, în puterea creatoare a geniului său.

Ce drăguță eră jucăria aceasta! Aveam impresia, că văd aeroplanul lui Vlaicu, ridicat la o sută-două de metri, planând în văzduh, ca o elegantă libelulă. Sugestia eră atât de vie, încât așteptam să deslușesc sbărnăitul

Cârma (de lemn) a aeroplanului.

motorului și să văd gestul maiestos al mâinei înmănușate, ce ne salută din slava cerului...

Și m'am gândit atunci, că toate aceste trei relicvii scumpe: fonograful, cârma de lemn și aeroplanul în miniatură ar trebui cumpărate pentru „Muzeul nostru național“, din pietate pentru acel ce a revărsat atâta glorie asupra neamului nostru și din considerare față de părinții aviatorului, cari, oricum, nu s'ar putea zice că au rămas într'o situație materială de invidiat.

*

Trecem cu luon prin curte, prin șură, unde atârnă de o bârână învălitoarea stingheră a automobilului, și intrăm în grădină.

Aici și-a încercat Vlaicu, pentru întâia oară, aeroplanul, pe colina din stânga. El se postă în nacelă, puneă mâna pe cârma, iar luon și cu alți feciori din sat trăgeau de funii, înlocuind motorul. Și abiă o rupiau la fugă,

aeroplanul de lemn se ridică încet-încet, cum se ridică smeul, pe care îl trag de sfoară copiii... Când pe urmă feciorii se obosiau, conțeau din fugă și aeroplanul se scoboră atunci binișor, până atingeă pământul, cu o mângăitură mai mult sau mai puțin remarcabilă.

Pe urmă, când reușita eră asigurată, Vlaicu a prins să sboare pe delușorul de lângă biserică. Flăcăii își dau zor cu întrecerile în fugă, să „bată record“. Dar Vlaicu nu mai eră îndestulit acum cu această putere de locomoție și a recurs la — cai. Aceștia alcătuiesc, în istoricul sborului lui, puntea sigură, ce aveă să ducă la — motor!

De-acî încolo, drumul eră ușor!

„Când am prins mai întâi caii la mașină — spuneă luon — i-am legat patru alături de o rudă, pe care Aurel a vrut s'o lege cu funii de aparat. Dar eu am zis, să n'o legăm, ci să trecem numai funiile pe lângă mașină, iar capetele să le ținem noi în mână și să le putem da drumul, dacă se vor speria caii. Așa a și fost. Caii au luat-o la fugă, noi după ei, ținând în mână capetele funiilor și mașina s'a ridicat mai sus ca oricând. Cum văjăia însă prin aer, caii au prins de veste, și-au întors capetele, și au rupt-o la fugă. Am alergat noi câțiva pași, pe urmă am dat drumul funiilor, că ne trăgeau la pământ. Așa am căzut și noi și aeroplanul, fratele Aurel s'a lovit rău la un picior. Dar tot mai bine a fost așa, decât să-l răpească în spaima lor caii și să-l schilăvească.“

Așa s'a pornit aeroplanul de lemn al lui Vlaicu, cu „patru cai putere“, în anul Domnului 1909.

*

În casă, lelea Ană ne întâmpină cu poveștile ei.

„A venit mai pe urmă în est an¹⁾ la Crăciunul unguresc și a stat până a doua zi de Crăciunul nost. A venit cu Miron cu automobilul, de i-am auzit de departe. Veniă dela Londra, și spuneă că stă în legătură cu nu învățat, al de telegrafiază fără sârmă,²⁾ care vrea să-i cumpere mai multe mașini... Și spuneă că atunci nu mai sboară, și ne

¹⁾ 1913.

²⁾ Marconi. (A se vedeă corespondența lui Vlaicu).

dă jos huruba asta — cum zicea el — și ne face o casă, cum nu mai are nimeni în sat... Eu tot plângeam și eram și bolnavă... aveam năcaz cu inima... În noaptea când a plecat, m'a chemat afară, mi-a mai dat două hârtii și mi-a zis să chem pe doftoru din Orăștie, să mă lecuiesc de durerea de inimă... Au plecat când se crepă de ziuă și eu am tot plâns de atunci, că par'că tot îmi spuneă cineva, că nu-l mai văd... În ajunul morții — Vinerea — n'am putut dormi toată noaptea... Visasem cu o apă limpede-limpede și erau flori pe de margini, dar în mijlocul apei eră o pată neagră și eu tot umblam s'o scot și nu puteam... Apoi am văzut un șarpe mare și m'am pomenit tremurând. Așa am fost și în cealaltă zi, când m'am dus la biserică cu prescuri, că eră o sârbătoare mai mică, pe care o ținem la sate: „Brău Maicii Precistii“. Nici Duminecă n'am avut stare în biserică, nu m'am putut rugă lui Dumnezeu și simțiam, că am să plec undeva pe un drum mai lung... — Și eu — spune badea Dumitru — am avut vise urite Vineri noaptea... Vedeam un car cu roate rupte... m'am pomenit și vedeam carul și cu ochii deschiși... am ieșit în ogradă... și iar mă pomenesc cu carul cu roatele rupte înaintea mea... Mi-am făcut cruce, ca de o arătare...

Duminecă dimineața nu știam încă nimic. Muierea s'a dus la biserică cu prescuri, să ne pomenească pe toți. Noi am plecat cu feciorii și am luat cu noi steagul de când a sburat Aurel la Orăștie. Pe drum primim o telegramă dela București iscălită de Ioan Georgia, să plecăm în grabă, că Aurel e bolnav. Am rămas năuc, neștiind ce să cred, căci îmi scrisese numai de câteva zile, fără să-mi pomenească de boală... Când am ajuns în Orăștie și m'am întâlnit cu domnul Dr. Vlad, am înțeles, dela întâia vorbă, groaznica lovitură...*

Seara, când mă înapoiam dela Orăștie cu acceleratul, când am trecut pe lângă halta „Bințiți“, am privit prin geamul aburit înspre satul pierdut în întunec.

Cercam să deslușesc ceva, în valurile de neguri și întunec.

O stea luminoasă luptă din greu, să iasă la suprafață, clipind din genele ei de argint: luceafărul de seara.

Și mi-am adus aminte de etern frumoasele rânduri din Eminescu:

Îcoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie;
Eră pe când nu s'a zărit,
Azi o vedem — și nu e!

Al. Ciura.

Pe un album.

Tăcere oarbă, pururea tăcere
Tronează 'n fundul zărilor albastre,
Învăluită 'n taină, mama d'astre,
De năzuinți spre vieață — spre durere.

Asemenea și 'n sufletele noastre,
Când stăm pătruși de mistica veghere,
Răsar, s'azvârl nebune din unghere
Spre vieață visuri cu sclipiri de astre.

Dar sufletu-mi e 'n sbucium azi, copilă,
Și când îmi ceri acum un gând, un dor
Ș'aștern, să moară pentru totdeauna

Într'un album — să ai un pic de milă
De n'o să pot în stilul tuturor
Să-ți desvălesc tăcerea mea — nebună.

Costea Gruia.

Poetul Șt. O. Iosif.

(Urmare și fine.)

În Nopti de veghe, în nopțile acelea de farmec, în

Albe nopți de insomnie,
Nopți de vis și doruri pline,

în nopțile acelea cari au vrăjit copilăria poetului, atât de mult i s'a prefăcut sentimentalitatea încât

Mi-ați vrăjit, o nopți senine,
Trista mea copilărie!

Și de-atuncia, nopți albastre,
Baldachinuri prinse 'n stele,
Toate gândurile mele
Sunt la voi, sunt ale voastre...

Și până târziu, până se face lumină, stă poetul lângă sturori, „cu pleoapele deschise“

Chinuit de-aceleași doruri,
Fermecat de-aceleași vise.

Într'o Romanță asigură iubita că o va cerceta păreri de rău:

În nopțile de iarnă lungi,
Și mai cu seamă 'n nopți de vară
Când cântă dragostea, nebune,
Priveghitorilor prin lunci...

Iar într'o altă poezie cu totul heinelană poetul și-a așezat iubirea în cadrul unei nopți de vară, în așa fel încât nu i l-ai mai putea schimba cu un altul:

În fundul zării strălucea
Luceafărul departe, —
Și noi treceam, iubita mea,
Pe străzile deșarte.

Eră prin luna Marte sau
Aprile, — nu știu bine —
Știu doar că ochii-ți străluceau
În luciul lunii pline.

Și umbra ta cu umbra mea
S'amestecă într'una,
Că deopotrivă ne bătea
Și dragostea și luna...

Are poetul pentru nopți o pornire și o iubire neconcepută de cetitor. Se amestecă în această poezie a nopții o mulțime de mărturisiri ale poetului, care ni-l arată cu totul fermecat de noapte în atâta, încât are încurcături de conștiință, produse de insomnie, cum ne arată în Pomul fermecat:

Sunt visurile mele
Ce noaptea îmi răsar
Mai vii decât atunci
Când în odaie-i soare;
Și eu mă lupt cu somnul,
Gonindu-l în zadar,
Intind spre ele mâna,
Cu răvnă-adâncă, dar
Mă 'nvinge 'n veci stăpâna
Putere-adormitoare...

Dar, cum am spus, în această poezie, cu care se apropie de poezii apuseni, are Iosif cele mai frumoase imagini și cu care realizează procesul de mai multe reprezentări într'un timp scurt. Poezia modernă trebuie să întrupeze cele mai multe imagini, cari lucrează asupra sensibilității cetitorului, ca și razele soarelui asupra privirii noastre. Aristotel a spus că sufletul nu cugetă fără de imagini, iar Hegel că tot ce impresionează în mod puternic pe poet, el transformă în imagini poetice. Iosif, în îndeplinirea acestui proces și în exteriorizarea prin vorbire, și-a ales un vers potrivit cu care reproduce în mod repede procesul psihic ce se petrece în memoria poetului. Când Iosif ne înfățișează în telele acest tablou:

Iar ielele, fetele,
Nouă surori
Își spulberă pletele
Până la nori,
Și șueră,
Flueră,
Chiotă 'n lună;
Și 'n lanțuri
De danțuri
Se 'ntind și s'adună...
Sălbatică cântă
Și iarăși s'avântă
În goana nebună! —

ne-a dat complet imaginea acestor dănțuitoare sub Lună, repede, așa cum se reprezintă în concepțiile abstracte ale noastre imaginea fizică a realității. (Din acest punct de vedere trebuie citată și Doina lui Iosif.)

Imaginile la poet sunt abstracte, la cetitor, în unele dați concreto-meditive. Când în Nopti de vară poetul a scris aceste versuri:

Și-aceeaș armonie
De greeri, trist răsună
În casa cea pustie
Sub farmecul de lună...

la el armonia eră doar concepută, eră abstractă; la mine, cetitorul, ea pare că este auzită, datorită conlucrării dintre reprezentarea concretă a farmecului de lună și casei pustii deoparte, și de alta aducerea aminte a unei armonii auzite cândva, de care, acum îmi aduc aminte, fără să vreau, datorită iarăși puterii de imaginație a poetului. Altădată, imaginile abstracte ale poetului, care pleacă dela închipuire la realitate, fiind redată în acelaș mod repede și scurt, la mine devin vizuale, par'că le văd undeva în fapte și loc, cum e în poezia Moș Ajun:

Printre crengi pierdute 'n ceață
Luna 'nct la geam apare,
Aruncând pe flori de ghiță
Boabe de mărăgărire.

sau ca în poezia Nopti de veghe:

... Până roșii prin perdele
Intră zorile și-aniă
Fluturi palizi de lumină
De păreții casei mele...

sau ca în Noaptea de Maiu, una dintre cele mai reușite dintre aceste poezii, unde senzațiile se picură ca niște lacrimi de rouă, iar imaginile dau aparența unui fond de pânză tremurătoare, ca o vedenie, care aci dispare, aci apare așa cum a fost întreaga lume poetică a lui Iosif. Sau, în sfârșit, ca în Visează codrul, unde reproducerea plastică a imaginii abstracte este și mai bine redată prin personificarea codului în puteri omenești:

Înfiorat din vreme 'n vreme
De-o aiurire de furtună,
Bătrânul codru 'n miez de noapte
Visează sub argint de lună,
Și socotindu-și, par'că, frunza
Nenumărată 'n vis, răsună
Însuflețit de mii de șoapte.

Noaptea, mai mare peste întreaga fire, rețină a mărilor și singurătăților, este Luna. Iat-o și pe ea, sau cu cuvintele lui Alfred de Musset:

C'étaît, dans la nuit brune,
Sur le clocher jauni,
La lune,
Comme un point sur un i.

Luna a fost cântată de mulți poeți, dar acum în urmă ea a fost cântată, sau mai bine zis preamărită și de Iosif, ca o încoronare a poeziei nopții lui. Dar se poate întrebă: după Leopardi,¹⁾ A. de Musset,²⁾ Lenau,³⁾ Edmond Haraucourt,⁴⁾ cari au tratat acest subiect în versuri superbe, ca și alți poeți de cari nu-mi aduc aminte, sau pe cari nu-i

Const. G. Mihăilescu: Moșul.

cunosc, — ce a mai realizat Iosif față de ei? Întrebarea ar fi pusă greșit, fiindcă acelaș subiect poate fi tratat de toți poeții, dar în felul deosebit al fiecăruia.

Natura este un bloc de unități variate, ca și munții întinși de marmură. După cum sculptorul, luând o parte din marmura brută

¹⁾ Alla Luna, în Canti, Firenze, 1869.

²⁾ Ballade a la Lune, în Poésies, Paris, 1889.

³⁾ Das Mondlicht, în Lenau's Werke, ed. Max Koch.

⁴⁾ La Lune în L'âme nue, Paris, 1885 și altele cuprinse în ciclul Le soir.

și trecând-o pe sub dalta lui măiastră, o face nemuritoare, tot astfel poetul, luând ceva din marea întindere a naturii și trecându-și impresia produsă de obiect, prin sufletul lui de artist, iar de aici în forme de artă nemuritoare, — face să trăiască în fața noastră, reprezentativ, ceea ce noi nu observasem încă, ceea ce mii de ani stătuse mort într'un colț al lumii. În acest fel — încă odată — poetul este un mijlocitor între natură deoparte și lumea

nu a impresionat mai mult ca pe Iosif pe un alt poet, ea nu a fost mai preamărită și cântată mai frumos decât de Iosif. Poezia poetului român este superioară multor poezii, cu acest subiect, din punct de vedere obiectiv, după cum cătră Lună a lui Leopardi este superioară mai tuturor, din punct de vedere subiectiv. Puternica poezie se termină astfel:

Suflet al nopții, duh protector!
Rază eternă și vie,
Duhul meu saltă cuprins de fior
Și preamărire-ți cânt Ție!

Dar cui îi cântăm noi preamărire decât puterilor divine? Și pentru ce acelora? Răspunde cu mare tărie literatura teologică, iar în cazul lui Iosif răspund în cele 14 strofe ale poeziei Cătră Lună, unde este motivată. Se știe, că poezii de rând n'au motiv. La poetul nostru este așa de mare, prin arătarea puterii astrului ceresc, încât ni se trezesc „fiorii de temere” a lui Schelley, de care noi n'aveam habar. Ceea ce am spus mai sus că poeziile mari au întotdeauna un rit nou, se adevărește cu totul aici.

Am spus, că poezia lui Iosif se deosebește de poezii străini citați și iată prin ce. Atât Leopardi, cât și Lenau, vorbind de Lună, vorbesc și de durerile lor personale. Dar mai cu putere Leopardi prin cunoscutele versuri:

chè travagliosa
Era mia vita: ed è, nè cangia stile,
O mia diletta luna.¹⁾

Mi se pare, că în fața mării imensități a pământului, a Soarelui și a Lunei, nu are nici un rost eul nostru atât de neînsemnat pe lângă aceste puteri imense! În jurul lor se învârteste o lume și ne stă mult mai bine să vorbim în fața lor despre lume și vieță în genere și nu despre noi, individual. Tocmai prin aceasta se deosebește Iosif de cei doi poeți: prin obiectivitatea lui față de „sufletul nopții”: Luna. Se uită cu totul pe el, cu toate că ar fi putut să vorbească de durerile-i personale, pentru că această poezie este scrisă când ele erau mai mari la poet,

¹⁾ ... dureroasă (chinuită) eră vieța mea și este și încă și acum și nu se va schimbă, o! dulcea mea lună!

Const. G. Mihăilescu: Viitorul.

de alta. Din acest punct de vedere a avut mare dreptate Schelley când a constatat în poezia sa: La o ciocârlie (To a Skylark) tradusă de Iosif:

Precum în lumea-i ideală poetul cântă solitar
Smulgând superbe-acente liric
Sădește 'n sânul omenirii
Flori de temeri și speranțe de cari ea nici n'avea habar.¹⁾

În adevăr în literatura noastră, afară de Eminescu, care a cântat-o fragmentar, Luna

¹⁾ Like a poet hidden
In the light of thought
Singing hymns unbidden,
Till the world is wrought
To sympathy with hopes and fears it heeded not.

ca niciodată. El vede puterea imensă a Lunei, care se răsfrânge pe pământ, iar pentru frumusețile ce le realizează în natură, nu mai găsește adjective și superlative. Ce este Luna? Mai că nu a rămas nimic cu ce s'o compare poetul. Și adjectivele și superlativele într'o limbă ilustrează perfect de bine starea sufletească a omului care le întrebuințează într'o anumite situație; arată gradul de emoție, pe care-l produce obiectul în sufletul privitorului. Numai la poezii nesinceri nu se petrece acest act psihologic, sau că vor ei să dea aparență că se petrece.

Procesul de reprezentare al imaginilor poetului și de exteriorizare al acestora, pentru a ne da tabloul puternic al Lunei, nu este ajutat numai de abstract, concret și auditiv. În mersul ei pe cer, Luna are și alte înfățișări. Inconștient ignorabimus — poetul realizează într'un mod perfect toate fazele prin care trece globul ceresc până ce apune, ca și viața omenească, ca mai toate viețuitoarele și lucrurile, supuse legii evoluționiste. E o minune cum poetul, inconștient, realizează acest proces de reprezentare — evolutiv. A fost atât de puternică impresia pe care a produs-o în stratele optice, Luna, încât poetului, în momentul inspirației, nu i-a rămas neperceptută obiectivitatea, nici una din desfășurările globului ceresc, în mod logic și succesiv ca și evoluarea sentimentelor omenești. Viața noastră este concepută întâu abstractiv. Chiar lucrurile, ce ne înconjură, nu sunt altceva decât reproducerea fizică a unor concepturi metafizice.

Întâiu abstractiv vede și Iosif Luna, am putea spune cu cuvântul lui Kant — transcendențial:

Lună, tu care te duci peste zi,
O, ce se 'ntâmplă cu tine?
Spune, crăiasă a nopților și
Candelă a nopților line.

Când nedumerirea poetului a fost împăcată printr'o întrebare și o rugămintă, începe apoi a o vedea static:

Forță de-argint ce spânzură 'n cer
Tristă și palidă liră,
Taină a nopții, vrajă, mister,
Cântec în somn ce suspină.

Acum poetul o vede realizând prin spațiu, multe din minunile ei, pe care poetul con-

cepându-le abstractiv le imaginalizează, pentru a ne da viziunea lor, cum este ningerea florilor de argint pe alei „și argintoase prin ramuri“:

Faci ca să picure ploii de schintei,
Pui poleială pe geamuri;

ca „strecurarea horbotei“ pe „vârfuri de brazi“ și într'un colț al nopții

Farmec urzești peste valuri.

Const. G. Mihăilescu: Schiță (cârbune).

Apoi, ca culminare a realizărilor globului ceresc, urmează, tot în mod succesiv, adecă odată cu desfășurarea sentimentului poetului, desfășurarea dinamică a puterii Lunei. Intrarea în această fază nu este făcută brusc, poetul ne introduce întâi „tremurarea pe ape ușor“, scuturarea „în orice ascuns labirint“ a „dulcelui parfum de verbine“, aducerea la răscuri a fantomelor nopții, pentru ca să ni se dea drept culminare a poeziei, această desfășurare în spațiu și timp, puternică, cu totul puternică, unde concepția metafizică a poetului, exteriorizată prin vorbire, nu numai că îndeplinește toate legile de reproducere-

reprezentare, dar ne dă, cu o putere uimitoare, care este talentul poetic, întreaga imagină abstractivă a fazelor globului ceresc, rătăcind prin haos de milioane de ani, urmărindu-le imaginativ, iar prin aceasta, trezindu-ne în suflet, „fiorii de temeri” ai lui Schelley:

Tu ce ne porți pe drumuri pustii
Până la granița zării
Și strălucești peste dealuri, câmpii
Și ape pustii ale mării...

Tu ce străbați printr'un nour incet
Ce prin tăcute palate,
Tristă și pală ca Lady Macbeth,
Ganguri întunecate.

Tu, care tremuri pe trestii și-arunci
Firele lungi de beteală
Și rătăcești prin văi și pe lunci
Tristă și alb — ideală.

Tu ce fecioarele mi-le n'cununi
Cu diademe de rază
Și te-adâncești printre negre genuni
Unde satana veghiază.

Pătrunderea până în ultima văgăună, chiar până unde „Satana veghiază” — o! aceasta este suprema arătare a globului ceresc. Totul, dar absolut totul stăpânește Luna de sus și tocmai aceasta a urmărit Iosif să ne arate. Concepția puternică pe care a avut-o poetul în momentul inspirației despre Lună, iar mai apoi arătarea ei prin versuri clare și precise, se ridică până la concepția popoarelor vechi, până la poezia indiană, care personifică globurile cerești în puterile oamenilor!

Am spus și o spun: poezia lui Iosif Cătră Lună nu este numai una dintre cele mai puternice poezii ale literaturii române; dar ea este de-o originalitate simțitoare în întreaga literatură universală, dealtfel ca și alte poezii ale poetului. Și cătră aceasta trebuie să tindă literatura românească!

Radu S. Dragnea.

Dări de seamă.

Virgil Șotropa și Dr. Nicolae Drăganu: *Istoria școalelor năsăudene*, scrisă cu prilejul jubileului de 50 de ani de existență (1863—1913) a gimnaziului superior fundațional din Năsăud. Cu 17 ilustrațiuni, 414 pag. Năsăud. Prețul 5 Cor.

L.

Gimnaziul din Năsăud a serbat, în toamnă anulului 1913, 50 de ani de existență. Nu-i lucru mare, ar răspunde un străin. Pentru țările cu o cultură veche, de sute de ani, firește că nu; pentru noi da. Acest jubileu constituie și el o dovadă vie a silințelor noastre spre cultură. Dar e și un document al tineretii acestei culturi. Noi n'am avut norocul să ne putem desvoltă în cadrele vieții de stat ca popor deosebit; soarta noastră a fost o necurmată iobăgie și politică și culturală. Astfel la noi lipsește gloria unui trecut de cultură sistematică, care merge ascendent și se apropie tot mai completă, tot mai viguroasă spre noi. Nouă ne-au lipsit multă vreme instituțiile speciale de educație și cultivare. Totul se mișcă în jurul bisericii, ca singura ocrotitoare a sufletului românesc. Și în începuturile școalei tot aici trebuie să le căutăm. Tinda bisericii eră locul unde se făceau cele dintâi încercări de cunoaștere a slovei scrise. Școale publice nu existau; ele s'au ivit abia în secl. al XVII-lea și mai ales în Țările românești. La noi în Ardeal nu le găsim; trebuie însă să le pomenim pe cele românești-calvine înființate de principii ardeleni. Tendința lor eră proselitismul. Românii au simțit-o aceasta și s'au ferit de ele, deși în unele părți li se făcea silă. Așa d. p. preoții din Țara Oltului erau

obligăți să cerceteze școala din Făgăraș înființată de Susana Lorántffy la 1657. Abia după încheierea unirii la 1700 s'au ivit zorile unei epoci nouă. Românii au început să cerceteze școalele străine cerând în aceeași vreme dela împărăție și școale românești. Făgăduiele au rămas numai pe hârtie, iar Românii oprii și din școalele străine. Ei au protestat adeseori în frunte cu Inochentie Klein, și Maria Terezia la 15 Aprilie 1746 a și dat poruncă: „lobbajonum dein Valachorum filii, Scholas actu frequentantes, aut deinceps frequentaturi Studiorum capaces, ne a Dominis suis Teretibus impediatur, sub gravi poena statuere dignatae sumus”. După multe silințe se deschid la 1754 școalele din Blaj. De-aici înainte școalele românești iau o desvoltare sistematică. Epoca absolutismului luminat a fost favorabilă culturii românești. În vremea aceasta se înființează cele mai multe școale pe teritorul grănițăresc: bănățan, năsăudean și ardelean. Vechiul „Districtus Rodnensis” s'a prefăcut la 1763 în grăniță militară, militarizându-se la început 21 de comune al căror număr s'a ridicat la 44. Toate aceste comune au format „Regimentul II român de grăniță Nr. 17”. Aceste comune au hotărât la 1765 ca venitele lor din dreptul de regalii să le prefacă într'un fond cu menirea ca din el să acopere speșele administrației înterne și să înființeze și susțină școale de băieți și fetițe. Fondul central școlar are astăzi un venit anual de 118.000 cor. Cu ajutorul fondurilor create de frunțașii grănițerilor s'au susținut diferitele școale înființate pe teritorul districtului năsăudean. Mai mult s'a jertfit însă pentru școalele din Năsăud. Scopul acestor școale eră în prima linie să dea creștere militară, și

ele și erau puse sub controlul ministerului de războiu din Viena. Astfel între anii 1770—1777 s'a înființat în Năsăud o școală latino-germană sub numirea de școală normală. Dela 1786 latina s'a eliminat și instrucția se făcea numai în limba germană. La 1784 Iosif al II-lea înființează un institut militar (Militär-Erziehungshaus) cu scopul de-a pregăti tineri pentru statul militar eventual și pentru alte cariere. Grănițerii au dat materialul de zidire în înălțarea institutului. În acest edificiu a fost adăpostită și școala normală. Astfel aceste 2 institute au stat într'o strânsă legătură. Elevii institutului militar cercetau și școala normală. Se primeau gratuit 50 elevi cari locuiau în internat. Cu etatea de 10 ani ei erau obligați să petreacă aici 8 ani, așa încât în cei din urmă făcând numai repetiții, ei învățau perfect limba germană.

La 1826 s'a ordonat trimiterea de elevi în acest institut și de pe teritoriul regimentului I grănițăresc cu sediul în Orlat. În felul acesta au eșit generații întregi de Români cu carte, dintre cari numeroși inși s'au făcut preoți ori funcționari. La 1848 edificiul a fost ars de insurgenți și instrucția s'a reluat numai în școala normală. Institutul militar nu s'a mai reînființat deși Românii au cerut-o în diferite rânduri. În școala normală se da instrucție din limba română, latină, germană și religione. Limba de predare a fost cea germană până la 1861. E interesant să se știe că la 1862 s'a luat prima dată între obiecte și limba maghiară (p. 40.), deci într'o vreme când ea nu era impusă prin legile țării. Dar nici învățătorii nu erau todeauna români, ci adeseori străini cari nu știau nici un cuvânt românesc. Învățătorii erau agrăji „Jupâne dascăle”. Numirea aceasta li s'a părut desonorantă, și la 1812 ei au așternut guvernului o rugare în care cereau să li se dea titlul de „domn”. Rugarea lor a fost ascultată. După ei au cerut același lucru și preoții apoi ofițerii și sergenții regimentului. Cererea lor încă s'a incuviințat. La 1886 școala și-a pierdut caracterul confesional și a fost numită „fundațională”. Aceasta a fost opera comisarului regal Desideriu Banffy. Astăzi școala care are 5 puteri didactice și e supusă legilor în vigoare. Pe lângă școala normală din Năsăud, s'au înființat în secl. al XVIII-lea în mai multe comune grănițărești și școale numite triviale. Numirea a fost imprumutată dela școlile evului mediu, la cari studiul gramaticii, dialecticii și retoricii formă așanumitul trivium. Ele aveau trei ani de instrucție, după care elevii treceau în clasa a IV-a a școlii normale. Obligând legea dela 1868 toate comunele de-a susține școale, cele triviale și-au pierdut însemnătatea. Cu toate acestea ele s'au mai susținut câtăva vreme. La 1890 comisiunea și comitetul fondurilor școlastice năsăudene a hotărât desființarea lor. A contribuit la închiderea lor și scăderea venitelor și a elevilor.

Alătura de acestea au existat și școale populare naționale, cari prin ordinul majestatic din 18 August 1829 trebuiau înființate în fiecare comună grănițărească. Ele se susțineau de comunele politice. Înșă în urma stăruințelor însuflețite ale directorului

școlii normale din Năsăud, Ioan Marian, s'au înființat în fiecare comună câte un fond școlastic comunal, din care aveau să se acopere cheltuelile școlii. La 1858 aceste școale au fost predate bisericii, împreună cu averile lor, deci s'au prefăcut în confesionale. Astăzi ele funcționează în conformitate cu legile școlare existente. Grănițerii s'au îngrijit și de educația specială a fetelor. Astfel în 1826 s'a deschis în Năsăud școala de fete germană. Ea avea în vedere creșterea fetelor de ofițeri și de funcționari ai regimentului grănițăresc năsăudean. La început școala avea numai o clasă, apoi succesiv s'a dezvoltat la șase clase. La 1858, când școlile au trecut la confesiuni, episcopatul romano-catolic din Alba-Iulia a reclamat pentru sine această școală, susținând că elevele cari au cercetat-o au fost în majoritate absolută fiice de ofițeri și amplexați romano-catolici, deci s'ar cuveni ca școala să fie decretată romano-catolică. Încercarea de răpire, însă, din fericire n'a izbutit. E ciudat că și aici a început predarea limbii maghiare încă la 1861. Școala de feteje există și astăzi cu caracter românesc, susținută din fondul școlastic central. Învățătoarele se aleg de comisiunea fondurilor și se confirmă de guvern.

Paralel cu ridicarea școlilor s'a ivit și necesitatea creșterii de învățători. La început provideau instrucția elevi eșiiți din școala normală și institutul militar din Năsăud. Pregătirea aceasta nu era suficientă. Astfel s'au luat măsuri din partea consiliului de războiu vienez, ca viitorii învățători să primească o pregătire mai temeinică. S'au trimis elevi la institutul pedagogic din Kezdi-Oșorheiu, unde petreceau doi ani. Ioan Marian a fost trimis în 1830 la Lemberg unde a stat patru ani. După întoarcere el a organizat din 1837 începând — cu aprobarea forurilor competente — cursuri preparandiale de șase luni în Năsăud. Ele se țineau sistematic până la 1848. Ele au fost deschise mai târziu și în Orlat. La aceste cursuri puteau lua parte numai candidații de pe teritoriul propriului regiment grănițăresc și trebuiau să fi terminat patru clase normale sau trei clase, însă cu nota „foarte bine”. Obiectele cari se predau în aceste cursuri parte în limba română, parte în limba germană, erau următoarele: noțiuni generale pedagogice și metoda de învățământ; economie de casă, grădina și câmp; limba maternă și deprinderi în scrierea românească și germană; calcule mentale; constituția politică a școlii și diferitele ordinațiuni școlare; istoria biblică și datorințele creștinești; cântări bisericești; principii introductoare pentru instruirea surdo-mușilor.

Pe lângă aceasta preparanții cercetau și prelegerile la școala normală, ca să-și câștige o anumită practică pentru viitoarea lor carieră. La sfârșitul cursului se ținea cu preparanții examen verbal și scripturistic, după care se providea fiecare cu atestat de progres și conduită.

Tulburările din 1848 au oprit aceste cursuri. Dar la 15 Decembrie 1849 Moise Panga a primit însărcinare dela guvern să le deschidă din nou; acum însă nu numai pentru candidații de învățători de pe teritoriul

regimentului năsăudean, ci pentru toți candidații români din părțile nordice ale Ardealului. În aceeași vreme guvernul vienez trimetea din rândurile acestor preparanți pe cei mai buni la cursurile pedagogice superioare din Viena și Praga, unde petreceau câte trei până patru ani. Cu toate acestea se simțea tot mai mult necesitatea înființării unei școli normale (preparandii), ceea ce s'a și întâmplat prin hotărârea prealabilă din 26 Octombrie 1858, fixându-se Năsăudul ca loc al noii preparandii gr.-catolice. Ea s'a deschis la 2 Ianuarie 1859 prin episcopul Gherlei Ion Alexi. Noua preparandie cu două cursuri a funcționat zece ani, adică până la 1869 când s'a desființat, ridicându-se atunci noua preparandie din Gherla. La preparandia din Năsăud a muncit și harnicul pedagog Vasile Petri. Învățătorii ieșiți din școala normală au înființat la 1878 „Reuniunea Mariană”, cu scopul de a-și completa cultura profesională. Ea există până în ziua de astăzi.

II.

Cea mai de seamă instituție a grănițerilor din nord rămâne însă gimnaziul. Înființarea lui n'a întâmpinat greutățile, cari s'ar rostogoli astăzi în calea unui astfel de idei. Chiar autoritățile civile și militare se ocupau de această problemă. Românii nu simțeau la început trebuința lui, fiindcă oficiile publice nu li se prea imbiau, iar pentru celelalte slujbe da contingentul necesar gimnaziul din Blaj. După desrobirea din 1848 însă, necesitatea unui gimnaziu românesc în nordul Ardealului se simțea la tot pasul. „Gazeta Transilvaniei” dela 1851 făcea mare propagandă în această direcție. Conducătorii grănițerilor își dădeau seama de însemnătatea și folosul unui gimnaziu, cu atât mai vădit, că vicarul Ioan Mărian neconțenit sublinia lipsa aceasta, trimițând băieți buni la gimnaziile străine. În fine după îndelungate frământări s'a încheiat la 1861 un învoire, care decretă ridicarea unui gimnaziu complet, a unui internat, școală reală și o școală primară cu patru clase, o școală de fete și cinci școli triviale. Gimnaziul era contemplat cu caracter național român și avea să fie organizat potrivit instituțiilor similare din monarhie. El avea să poarte pentru toate timpurile numele Majestății Sale. Gimnaziul urmă să se deschidă în toamna anului 1863. După înlăturarea dificultăților cari au ținut aproape doi ani, a și sosit la 3 Septembrie 1863 autograful de încuviințare al Majestății Sale. Inaugurarea s'a făcut în cadrul unor serbări bogate și înălțătoare, la cari bucuria tuturor Românilor era fără margini. Gimnaziul a fost pus sub ocrotirea episcopiei din Gherla. Organizarea internă se făcea cu multă stăruință și însuflețire. În fiecare an se deschidea o nouă clasă așa încât în 1870/71 el a ajuns să fie complet, acordându-i-se și dreptul de publicitate în mod provizor, având să urmeze recunoașterea lui definitivă nu mult după această dată. Presa românească cânta în ditirambii largi acest eveniment cultural important. Școala a intrat apoi din nou în ogașa muncii intensive și fătore. În curând ea avea să sufere niște lovituri, potrivite cu noua situație politică. În 1883 s'a votat legea privitoare la școlile

medii, care le-a schimbat aspectul; a urmat apoi la 2 Octombrie 1886 scrisoarea faimosului comisar regesc Desideriu Banffy adresată comisiei fondurilor, în care-i făcea cunoscut, că gimnaziul din Năsăud nu mai poate fi privit și numit gimnaziu „autonom confesional”, ci „fundațional”, și astfel stând el sub conducerea și controlul nemijlocit al statului, „comisiunea și comitetul fondurilor școlare năsăudene au datorința să se îngrijească de-acum înainte numai de partea administrativ-economică a gimnaziului; apoi comisiunea mai are și dreptul să aleagă profesori cari vor trebui înaintați guvernului spre aprobare. În toate celelalte afaceri didactice și disciplinare însă, gimnaziul este supus directoratului suprem al cercului de învățământ din Cluj și guvernului”. Aceasta a fost cea mai grea și mai fatală lovitură pentru gimnaziul din Năsăud. Pe urma ei el a avut să îndure multe suferințe al căror ecou dureros l-am simțit cu toții în anii trecuți, când guvernul a săvârșit o nelegiuire revoltătoare.

Gimnaziul a serbat în 1888 jubileul de 25 ani prin o faptă frumoasă, înălțând atunci impunătorul edificiu de astăzi. Dar și aceste serbări au trebuit să fie tulburate prin o altă voinicie a odiosului Bánffy. Anume anunțându-și participarea în numele guvernului el comunică în același timp, „că după ce afară de universitate nici un institut din patrie nu poartă numele de „Francisc Iosefian”, așa consiliul ministerial nu permite, ca gimnaziul din Năsăud să mai poarte numele Majestății Sale”. Iar la 1895 ministrul a impus bilingvismul, silind gimnaziul să tipărească a nu arul pararel și în limba maghiară, după ce cu doi ani mai înainte maghiarizase sigilul școlii.

Cu privire la învățământ, gimnaziul urmă Entwurf-ul ministrului Leo Thun din 1849 octroat și în Ungaria și Transilvania. După încetarea absolutismului a urmat dispozițiile legilor ungurești. E interesantă chestiunea manualelor. Îndată după intrarea în vigoare a art. de lege XXX din 1883, la inițiativa directorului gimnaziului din Năsăud, comitetul fondurilor a intrat în pertractări cu patronatele gimnaziilor românești din patrie pentru a se convoca o întrunire a delegaților corpurilor profesoriale dela acestea cu scopul de a desbate: uniformizarea planului de învățământ, editarea de manuale didactice corăspunzătoare principiilor metodice și didactice și în sfârșit constituirea unei reuniuni a profesorilor dela școlile medii românești din Ungaria. Din pricina confesionale conferința nu s'a putut ține decât cu profesorii dela școlile medii gr.-catolice. Constituția reuniunii n'a admis-o ministerul.

Lipsind manualele didactice potrivite, învățământul în gimnaziu era foarte manc mai ales în deceniile dela început. Profesori și elevi trebuiau să desvoalte o muncă uriașă. Toate studiile se învățau pe din afară sau din manuscrite, scrise și copiate între cele mai grele condiții. Legea din 1883 vine și interzice manuscritele. Neexistând manuale românești, profesorii spre a eși din acest grozav impas și-au luat refugiu la manuale străine. Astfel s'au introdus în acest gimnaziu la toate dar absolut la toate materiile cărți străine, nemțești și ungurești. Profesorii simțeau că aceasta este o

stare primejdioasă pentru caracterul învățământului și cultura elevilor; cu toate acestea n'au îndrăznit să scrie manuale originale din două motive: lipsa de fonduri și tirajul mic, apoi greutățile ce le puneau în cale oficialitatea cu dreptul de veto. Urmarea a fost, că au tradus sau au prelucrat manuale ungurești. „Autorii clasici se cetesc astăzi exclusiv în ediții ungurești, în vreme ce înainte de 1883 se citeau în ediții nemțești. Ungureștii sunt și cărțile de citire întrebuițate la limba germană, ba din nevoie chiar și la alte studii s'au întrebuițat și se mai întrebuițază uneori manuale ungurești” (cf. p. 281). Iată o stare de lucruri absurdă și rușinoasă. Ea trebuie să înceteze cât mai repede, căci constituie o otrăvă permanentă pentru sutele de elevi cari își fac educația în acest gimnaziu. Dar ea molipsește în aceeași măsură și pe profesori. Ne doare nespus de mult, că gimnaziul trebuie să aniverseze 50 de ani de existență în această înfățișare atât de monstruoasă din punct de vedere pedagogic. Autorii cărții din chestiune, cari au avut curajul să descopere și să înfățișeze opiniei publice românești această situație detestabilă, au și datoria să lupte cu toată energia pentru înlăturarea și distrugerea ei. În această luptă au sprijinul puternic al „Astreii”, care — nădăjduim — va creă o direcție sănătoasă în punctul acesta.

Maghiarizarea a pătruns adânc, infectând și societatea de lectură a elevilor din cl. VII și VIII. Căci iată cum precizează „Regulamentul intern” scopul societății: „Scopul societății este ca școlarii prin diligență și lucrare privată în legătură cu planul de învățământ local special și întru sprijinirea acestuia să-și înmulțească cunoștințele câștigate în școală și să se perfecționeze în cunoștința și folosința limbii române și maghiare ca limbă de propunere și a limbii germane ca obiect obligat de învățământ” (cf. p. 315). Rândurile acestea n'au nevoie de comentariu. Încercăm un sentiment de adâncă durere și legitimă revoltă.

Restul cărții cuprinde pagini privitoare la aranjamentul intern cu diferite muzee, laboratoare și biblioteci, apoi diferite fonduri și fundațiuni și „Masa studenților” care este încă în stadiu de dezvoltare. Astăzi ea dă prânz gratuit la 10 elevi distinși dar săraci. Se face biografia profesorilor, cari au muncit cu multă însuflețire adeseori în condiții grele. Cartea mântuie cu lista „bacalaureaților” dela 1871—1913. Gimnaziul a dat 10.456 de clasificații; o formidabilă oaste de luptători în războiul pentru cultură ce-l poartă neamul nostru...

E un obicei consacrat în țările din Apus, ca aniversările instituțiilor de cultură să se facă prin scrierea de monografii. Cu deosebire când aceste monografii au ce spune. E un semn de progres, că s'a adoptat și la noi acest frumos obicei. E adevărat, că suntem numai la început. Totuș avem astăzi monografiile școalelor din Blaj, din Brașov, din Sibiu și din Arad. Așa cum sunt, ele constituie forma cea mai potrivită

de închinare curată și demnă. Domnii profesori Șotropa și Drăganu au lucrat bine și conștiincios. Cartea lor o să rămână și să folosească. Și dacă n'au putut scrie pretutindeni pagini calde și pline de avânt, cum ar fi dorit, vina poate fi a vremilor dușmănoase cari și-au jucat danțul macabru asupra instituțiilor românești. Să nădăjduim însă că centenarul se va aniversa prin o monografie de mândră și înălțătoare seninătate. Ea va putea fi scrisă numai de munca însuflețită, conștientă și națională a profesorilor de azi și a celor de mâine.

Dr. Ion Mateiu.

✻

Ion I. Schiopul, *Chestiunea polonă*. (Sibiu, Tip. Arhidiecezană).

În scurtă vreme după „Românii din America”, studiu care a fost reprodus de atâtea ziare, d-l Schiopul ne prezintă o nouă lucrare, anume: „Chestiunea polonă și rolul cooperativelor în lupta de conservare națională a Polonilor din Germania”.

Judecată în întregimea ei chestiunea polonă are o mare asemănare cu chestiunea românească. Deaceia cartea d-lui Schiopul are și meritul, că ne prezintă acum, într'un moment de cumpănă în viața noastră politică, frământările politice și rezultatele unei acțiuni economice la un neam deși mai cult, dar tot atât de nenorocit, din pățania căruia putem prinde multe învățături.

Îmbucătății de cătră cele 3 state mărginașe, multă vreme Polonii din Prusia credeau, că „razimul lor național trebuie să-l caute în comitetele naționale din străinătate”.

Emigrațiunea militară a generalului Bem a fost „centrul acțiunii polone” la Paris, care făcea propagandă politică mai ales prin ziare și broșuri.

Aceasta este întâia fază a luptelor de conservare a Polonilor după desființarea regatului.

În faza a doua „dela 1863 până la 1893 ni se arată manifestările deputaților poloni ca partid de opoziție, manifestări, cari se reduceau la încercări oratorice de a constata independența sau situația specială a Poloniei”, ori cereri pentru „respectarea drepturilor”. „Toată energia, spune autorul, și-o cheltuiau în „Declarații”, „Manifeste” și „Proteste”, cari tindeau să influențeze opinia publică a Europei”.

Nu mai târziu începe acțiunea economică, care, sprijinită cu îndârjire de cler, a dat rezultate atât de splendide.

Începuturile făcute de lackowski, care cuvântă „că sentimentul național se stinge în lipsa unei organizații sociale” a găsit o largă aprobare. În scurtă vreme se înființează o rețea de cooperative „sâmburele republicii țărănești polone”, care „a fost cel mai puternic zid de apărare împotriva încercărilor de denaționalizare ale guvernului prusac”... Prin ele s'a ajuns nu numai să se păstreze pământul polon, ci chiar să se înmulțească în ciuda Germanilor, cari votau sute de milioane pentru a-i scoate pe Poloni din moșia strămoșască și a-i face să ia toiașul pribegiei.

Broșura d-lui Schiopul, deși e un rezumat al cărții „Die Polenfrage” a profesorului L. Bernhard, se pre-

zintă ca o lucrare desăvârșită, fără lipsuri, de-o claritate și argumentație ireproșabilă. Pentru bunele servicii și mai ales pentru utilitatea ce-o aduce în frământările politice de acum, nu putem decât să-i fim recunoscători d-lui Schiopul și să o recomandăm cu căldură ceteritorilor noștri.

Poate că se va găsi și la noi oameni, cari înțelegând puterea organizațiilor economice, ca armă politică, se vor strădui să dea mai multă însemnătate acțiunii cooperative, care așteaptă slujitori sinceri, pentru ca să-și poată revărsa, mai târziu, binefacerile ei neprețuite.

I. E.

Cronici.

Artă.

Expozițiile de pictură din București.

Niciodată capitala nu s'a bucurat de mai multe „vernisații” ca în anul acesta. Expozițiile proprii denotă munca serioasă și dorința ce o au artiștii de a-și întocmi „odăița lor”, de-a strânge la un loc rodul străduinței îndelungate. Ne bucurăm și de mulțimea expozițiilor, cât de mult ne bucurăm și de încurajarea ce-o acordă publicul, precum și oficialitatea. Multele rețineri făcute de diverse ministere va fi un imbold la muncă neîncetată și cu rezultate apreciable.

Bunăoară d-lui D. Mihailescu cred că nu-i pare rău că mai la fiecare pânză a atârnat bilețelul „vândut”. Și ne bucurăm, căci d-l Mihailescu e un artist cu viitor.

Expune 67 tablouri. Și nu știi, din cele 67 de pânze pe care s'o admiri mai mult. O armonie desăvârșită în colorii, o factură degajată, un desen nesilit, plin de virtuozitate și peste tot o lumină dulce, plăcută, naturală. Subiectele nu-s căutate și n'adună motivele ca 'ntr'un decor. Știe să prindă, în schița cea mai mică, nota locală și poezia adevărată. O aruncătură de vopsea într'un colț produce cel mai frumos efect de lumină; o pată negricioasă redă umbra, cu răcoarea ei, cu liniștea ei, cu mirosul de verdeață a pădurii ce reprezintă.

Maestrul Grigorescu spune: „Poți pune vopseaua și cu muchea de cuțit, numai să știi unde s'o pui!” În „Margine de pădure” e o simplitate de colorii. Și cu toate acestea parcă te îmbie umbra, parcă auzi — din ușoara închinare a copacilor — răsuflarea lor molatecă. În „Șetrele spoitorilor” a pus duioșia și surfința celor meniți veșnic să pribegească.

Pânzele d-lui Mihailescu te farmecă, te îmbată de poezie, de frumos, ceace denotă un talent și o muncă serioasă. În jurul d-lui Mihailescu nu s'a făcut tâmbălău. Artistul n'a acordat nimănui interviuri, n'a cerut să fie laudat. S'a ascuns de critici, a ocolit „Terasa” și n'a căutat decât să fure naturii partea de care sufletul său s'a simțit inamorat.

Despre d-l Gh. Matheiu s'a vorbit în „Luceafărul”. Nu vreau să fiu învinuit că-l laud, dar nu mă pot abține de-a nu menționa „Liniște”, un tablou de-o execuție delicată și de-un colorit discret. Și ne pare bine că d-l Matheiu s'a hotărât să petreacă vara la

Agapia și să se stabilească la noi. Sperăm să se desbare de influența rigidă germană și să devie un artist al nostru.

Pentru întâia oară expune d-l C. Gheorghiu în rotunda Atheneului. Tablourile d-sale sunt lucrate minuțios, cu destulă corectitudine. E stăpânit de culoarea verde, ștearsă. Vopseaua îi pusă cu frică parcă; pânzele d-lui Gheorghiu sunt frumoase, ar putea face podoaba unei sufragerii (d. e. „Baltă”), căci le privești cu dragoste. Lipsindu-le însă poezia, sufletul rămâne sărac de orice emoție artistică.

În strada Franklin pictorul Angelescu și-a adunat cele 66 pânze, în mare parte flori și peisaje. D-l Angelescu e stăpân pe armonia colorilor. Cel mai mare tablou al d-sale „În marginea pădurii dimineața” e admirabil ca îmbinare de colorii, ca perspectivă și compoziție.

Copacii din toate pânzele d-lui Angelescu sunt pictați cu măiestrie. Dovadă, că n'alegere peisajelor caută locurile cu copaci mulți, de care artistul e îndrăgostit, precum e îndrăgostit și de cerul innorat pe care-l prinde aproape în toate tablourile.

Menționăm din cele mai bune tablouri: „Aur”, „Pe malul Oltului”, „Octombrie”, în care a pus tristețea toamnei, melancolia ei străjuită de acel copac stingher, îngălbenit lângă casa de țară, sărăcăcioasă.

Intristat parcă de întunecimea și duioșia tablourilor d-lui Angelescu, expune 33 de bucăți d-l Theodor Ventzel în care se joacă cu lumina, degajând din armonia colorilor nota senină, ca în pânza Nr. 15 și mai ales Nr. 25.

Domnul Mihail Mironescu a îmbrăcat pereții casei Crețeanu cu 55 de măzgălituri, de copaci strâmbi, de deseneri schiloade, peste care a tras colorile cu pământul. „Clăile de fân” seamănă a pepeni galbeni înfiți în pământ. Artistul are mania colorilor. Pune zeci de colorii pe-o singură pânză. Și mai ales galben. D. e. „Car cu boi” cu vopseli: galben, roșu, albastru, maure, cenușiu, etc., iar pe soldatul (?) din car l-a îngreunat iarăș cu toate boielele. Și desenul d-lui Mironescu! Poate la anul să găsim ceva de menționat. Sau, poate, în urma nesuccesului din anul acesta nu va mai expune?

Trei înși, Ressu, Sanielevici și Teișanu expun în etajul caselor Crețeanu. Reuniunea aceasta e defavorabilă d-lui Sanielevici, pentru că nu face să

te prezinți alături de doi artiști când nu ai alte pânze decât copacii înfloriți (cu flori făcute par'că din hârtie) și privești de orașe într-o lumină nelămurită.

Pânzele d-lui Ressu te robesc, te farmecă, te înduioșează. E cel mai bun portretist al nostru. Avar în colorii, d-l Ressu știe unde și cum să puie vopseaua pentru a ne redă cele mai variate efecte.

Factura tablourilor d-lui Ressu, compoziția lor, virtuozitatea lor, apropiere pe artist de celebrul pictor Lhermitte. Lăsând la o parte cel mai mare tablou „Academia Terasă”, la care d-l Ressu trebuie să mai lucreze, rămânem surprinși de pânzele cu subiecte din campania de astă vară. „Turcii la cafenea” plini de viață și într-o atmosferă de îngrijorare.

D-l Ressu a pus ceva din sufletul lui, din durerea lui lucrând acea sărăcăcioasă „Măcelărie” cu câteva bucăți de carne atârinate în cui și jos, pe prag, Turcii privind cu jind, flămânzi și întristați. Portretele d-lui Ressu sunt lucrări ce vădesc un talent puternic.

D-l Mișu Teișanu, portretist delicat și pictor de amănunt. Îi plac migălele, mărunțisurile, lucrurile fine, imperceptibile pentru un neartist. D-lui Teișanu nu-i scapă un punct, o linie, o cută.

Ce migăloș e Interior: un covor înflorit, draperii colorate, vase pe-o poliță, sus, încrestate cu răbdare. Câtă viață, câtă sensualitate, câtă frumusețe îmbinată din două colorii! Într-o atitudine corect prinsă, o femeie așteaptă, jumătate goală, jumătate acoperită cu un crep negru, transparent, prin care se vede carnea tare, de un roz-pal discret.

Câtă duioșie a pus d-l Teișanu în „Copilul îngândurat”. D-l Teișanu e tot atât de fin observator și în peisaj.

Înceiem cu mulțumirea că artiștii noștri, bătrâni și tineri, muncesc serios și că munca lor e răsplătită prin încurajarea ce publicul a început să le-o arete.

D. Iov.

Concertul doamnei Lucia Cosma în București. — Concertul d-lui Popovici-Bayreuth. — Concertul de compoziții al d-lui Nonna Otescu cu concursul doamnei Lucia Cosma.

Lucia Cosma! Câtă artă exprimă această cântăreață a noastră, câte simțiri idealizează și cu cât farmec le elaborează însușirile glasului său atât de superiorizat, puritatea graiului, gârlăciul joc al ochilor și al obrazilor, întreaga ei atitudine!

A cântat în seara de 14 Februarie. În aria clopoșeilor din Lakmé s'au evidențiat subtilități fizice: filări de infinite nuanțe cantitative, staccate, triluri, sunete supracute, intervale largi, toate luate cu acea ușurință, cu acea perfecțiune ce o dă o școală serioasă și asiduă. Și s'au manifestat și calități reale de soprana lirică pentru operă. Vocea d-sale nu mare, însă, hotărât, departe de a fi mică, va putea oricând să sune tot așa de duios și să răsune și mai dulce încă pe scena decorată; fără îndoială, această cântăreață de concert va fi o delicioasă divă.

În cinci „lied-uri” germane: „Röselein” de Schumann, „Alte Liebe” de Brahms, „Wiegenlied” de R. Strauss, „Auf einer Wanderung” și „Elfenlied” de A. Wolff, Lucia Cosma a fost cecece spun cântecele, identificarea conținuturilor lor. Și plină de tentații ca și sensul cântecului de Duparc „L'invitation au voyage”, intimă în „La Lettre” de Moret, cu umor în „Fantômes” de Debussy, suspin în „Complainte” de Charpentier, sensitiva cântăreață ne-a legănat clipele în intense satisfacțiuni de artă.

Dacă Lucia Cosma e una din cele mai superioare cântărețe de concert, negreșit, că știe să ne cante ca nimeni altcineva cântecele românești. Atmosfera lor blândă, molcomul parfum, jocul de mișcări și tăceri, de lumini și umbre, toată creșterea și descreșterea lor de tonalități vibrează în sufletul și exteriorizarea acestei mari artiste.

Cu cât stil, cu cât clasicism a executat „Somno-roase păsărele” și „De ce nu-mi vii” de Dima, cât de vizionar a simțit „Cântecul de leagăn” — deși maltratată de acompaniatorul Fuchs, — cu ce căldură a îmbrăcat pe „Toarce puică” de Borgovan, și câtă finețe a pus în „Pe sub flori mă legănai” de Brediceanu — bisată, dealtfel, și în „Când treci bade pe la noi”.

Florile ce au acoperit-o au fost o infinitesimală formă de expresie a sentimentelor de mulțumire ale acelora, ce au putut-o manifesta astfel; aplauzele selecte ale săli, ceva mai mult; însă entuziasmul discret al celor ce pot simți artistic, sincer, va adăuga tot restul de satisfacțiune eminenței cântărețe. O așteptăm ca măcar în fiecare an, să o putem aplauda din toată inima noastră.

Directorul Conservatorului, d-l D. Popovici-Bayreuth, a dat un recital în sala Ateneului în seara de 26 Februarie. Admirabila-i voce, impasibilă de trecerea anilor, își mai păstrează cu prisosință calitățile ce i-au dat renumele mondial.

În accente de un dramatism bayreuthian, distinsul bariton și-a arătat fluctuațiile pozitive de finețe și forță interpretatoare, cu dicțiunea-i impecabilă, cu caracteru-i masiv și atât de personal.

În cântece de Schumann, în „Erlkönig” de Schubert, în „L'Angelus” și „Languir me fais” de Enescu, „Mama” de Candella, „Groza” de Dima, în melodii de Grieg și Liszt, d-l Popovici a dat o magistrală execuție.

Însă în fragmente din „Vasul fantomă”, „Tannhäuser”, „Lohengrin”, „Walküre”, s'a vădit cât de mare este acest artist, pe care Bayreuthul, părăsit prea de timpuriu, îl regretă și-i sună dureros eoul.

Elevii Conservatorului și-au manifestat respectul și recunoștința prin o cunună de argint și flori multe, multe, pentru d-șoara Lilly Popovici, fiica d-sale, care în aceeași seară a spus versuri sensibil și cald.

D-l Nonna Otescu a condus cu orchestra instrumentală, în după-amiaza Duminecii din 2 Martie, un program de compoziții proprii. Unele cunoscute: „Nar-

cisse", „Le temple de Gnide", preludiul legendei, „La rose rouge", „Din bătrâni", schițe românești, asupra cărora s'a vorbit în cronicile astea; altele noi: „Impresiuni de iarnă" și cântece cu acompaniament de orchestră.

Cea dintâiu, descriptivă în întâia ei parte, impresionistă în a doua, își evidențiază calități de culoare în primul rând, arhitecturale apoi și de inspirație, în urmă: orchestrație puternică și policromă, învăluită într-o atmosferă foarte personală, armonie nu simplistă, debussytă încă, ritm nehotărât, melodii prea diafane, din când în când reamintind pe Puccini.

Forma compozițiilor d-sale în general e nefixată; tînde însă a-și găsi o expresie cât de definitivă. Nonna Otescu este până acum, în orice caz, un personal colorist.

D-na Lucia Cosma a cântat cele trei cântece prezentate de tânărul compozitor; delicat „Chanson d'Automne" de Verlaine, oarecum românescul „Foi de toamnă" de Eftimiu și ritmatul „Ritm de Gavotă" de același, bisat; deși orchestra a acompaniat prea puțin subtil, cântăreața le-a dat ideala interpretare.

I. B.

Teatru.

„Domnul Notar"

— Voci de presă. —

Despre premiera dramei „Domnul Notar" presa din București a scris lungi și elogiaose recenzii, dintre cari reproducem câteva rânduri.

Începem cu „Adevărul":

Apariția d-lui Octavian Goga în teatrul românesc vine la timp spre a arăta că în afară de trandafirul poveștilor noastre de altădată și de stango-ul moliciunilor voluptoase din saloanele atât de libere ale regatului nostru și mai liber, există, se sbate și cere să fie chemată la viață o lume românească în care se adăpostește cealaltă jumătate a sufletului național, cea mai prețioasă astăzi, căci reprezintă în chipul cel mai viu forța de rezistență a acestui suflet.

Coșbuc și Goga au adus cu ei în poezia noastră o notă de energie în durere și nota aceasta o transplantează astăzi Goga în teatru.

Indiferența sau resemnarea în durere pot fi fatale unui neam; energia niciodată. Astfel, oricât ar fi de dureroasă tragedia națională care-și desfășoară sguduitorile sale aspecte în piesa d-lui Goga, din însăși această desfășurare străbat elementele de rezistență și renaștere.

„Domnul Notar", care s'a reprezentat aseară pentru întâia oară pe scena Teatrului Național din București, are, mai presus de toate, meritul obiectivității artistice și e cu atât mai mare merit cu cât îl întâlnim la un om ca d-l Goga, care a gustat, sub toate raporturile, asprile luptei naționale de peste Carpați. Obiectivitatea aceasta sporește considerabil valoarea dramatică și națională a d-lui Goga.

Cine-și închipuește că în „Domnul Notar" sunt recriminări și expectațiuni împotriva dominației maghiare, acela se înșală.

O problemă mult mai profundă și mai tragică preocupă pe autor. De apăsare nu au să se teamă atâtea neamurile sărătoase. Ele trebuie să se teamă însă de spărturi în sânul lor, de trecerea alor lor de partea apăsătorilor, de înstrăinare sufletească de celor de o limbă și de o lege cu ei. Acestea sunt primejdiile altmîntrelea amenințătoare ca dominațiunile despotice.

Desrădăcinarea insului de tulpina sa națională, iată fenomene tragice în existența unui neam, legat nu numai de pământul său ci și prin unitate culturală cu alte două treimi de frați, constituții în stat național.

Fenomenele acestea trebuiau să lovească simțul de observație și penetrație al unui poet și luptător ca Octavian Goga și din ciocnirea lor cu lumea internă a scriitorului a scăpărat scânteia care străbate cele trei acte ale „Domnului Notar" — scânteie care luminează întunecimile răcirii desrădăcinărilor și licărește, ca un licuriciu de nădejde, în vâltoarea frământărilor de azi.

Cum am spus, d-l Goga a lăsat deoparte atotputernicia de stat a Ungurilor. Ea nu apare în „Domnul Notar" decât doar sub forma simbolică a baionetei jandarmului, instrument mut al forței. Încolo, tot ce apare în piesă e suflet românesc și înăuntrul familiei românești se desfășoară întreg conflictul.

În acest scop autorul a și imaginat familia notarului român Traian Văleanu din Lunca, ginerele bătrânului fruntaș Nicolae Borza din Grui, spre a ne da exemplare din două generații.

Când se ridică perdeaua asupra primului act, notarul, servil stăpânirii deși ales de norod, e ameit de cineasta de a avea oaspe în casa sa pe candidatul guvernamental Românul Ieronim Blezu, din ministerul de interne dela Pesta, unde se știe că scopurile de desnaționalizare a Românilor sunt slujite și de câțiva „desrădăcinați" din tulpina românească.

Goga ne-a dat în acest prim act, pe lângă o expunere a conflictului și o plantare viguroasă a personagiilor reprezentative, un admirabil pastel de interior. Masa din mijloc, cu cărți și registre, roșii și verzi, personifică dominația legală; la perete, retrase ca cenușăresele, lavițele, scoarțele și o icoană reprezintă lumea în care, tăcută și supusă, doar în amintire mai trăește viața românească nevasta notarului, fata lui Nicolae Borza. De doi ani bătrânul ei părinte nu a mai dat prin casa ginerelei, care tot mai mult s'a înstrăinat de sufletul românesc, cum și-a înstrăinat și chipul.

Notarul poștește la masă pe domnul candidat al guvernului. Nevasta servește masa, dar nu cutează să se așeze și dansa, deși i-ar plăcea domnului candidat, căci o găsește draguța. În casa notarului însă strășnicia legilor și pușca din cuiu, animată sub chipul împăratului, au distrus respectul Românului pentru tovarășa vieții lui. Servilismul soțului față de stăpânire a făcut și din soție slugă la stăpân și odată cu aceasta a sburat orice poezie din căminul conjugal și a năvălit necredința, soțul găsindu-și perechea mai potrivită în alta „desrădăcinată",

Otilia, fata lui Oprea din Spini, care și-a făcut educația... la Flora, în București. Cine se aseamănă, se adună!

Doar servitoarea, Lina, mai ține românește cu nevasta notarului.

Mitruț, pristavul satului, e o altă figură, minunat văzută și înfățișată de autor. Zace în acest țăran, care face pe devotatul stăpânirii, toată diplomația omului de jos și a lefegiului pe care pe deoparte nevoia îl încovoie și-l face să fie la slujbă, iar pe de altă parte inima îl ține cu părghii prea tari legat de ai lui, ca să-i poată părăsi și trece de partea celorlalți. Goga a zugrăvit în simplitatea lui Mitruț calități naționale din cele mai puternice și o soartă de om din cele mai mișcătoare.

Intrarea lui Neculai Borzea în casa notarului aduce cu ea fiorul conflictului. Ca un patriarh al oinștei și vârtogheiei apare icoana bătrânului din Grui. Se simte că a coborât de sus, din deal, unde lumea a rămas mai aproape și de cer și de rădăcina pomului.

De doi ani n'a mai dat pe la giuere-său, în urma unei certe pe care a avut-o cu el, tot pentru înstrăinarea acestuia. Și n'ar fi venit nici acum, dacă nu l-ar fi poftit stăruitor. Bănuește el de ce: ca să-i ceară votul pentru candidatul stăpânirii, de a cărui alegere răspunde solgăbirul și notarul.

La sosirea bătrânului, notarul e dus cu candidatul și revederea părintelui cu fata dă prilej autorului să scrie una din scenele cele mai poetice ale piesei. Ce justă și adânc omenească e viziunea d-lui Goga în această scenă!

După câteva replici, cari arată foarte amarăciunea tatălui și a plugarului care-și vede fata dată după un înstrăinat și nimeni care să-i continue gospodăria lui plugărească, iată-l copleșit de amintiri fericite și așezându-și fata în dreapta și pe Lina, servitoarea, în stânga, le povestește într-o limbă, în care d-l Goga a pus toată noblețea baladelor, vitejia Românilor cari au cântat la Solferino în jurul împăratului.

Întoarcerea notarului pune capăt idilei familiare. E disonanță.

Nevasta și servitoarea sunt gonite din odaie și față în față rămân notarul și Borza, ginerele și socrul, desrădăcinatul și acela, pe care toate furtunile nu-l vor putea desrădăcina.

Notarul cere lui socru-său să-și dea votul pentru Blezu, candidatul stăpânirii. Bătrânul nici gând nu are; el și-a făgăduit votul candidatului român Florian și-și va ține cuvântul. Disputa crește, crește și cu ea sporește și măreția tragică a tipului lui Borza, pe cât de simplă, pe atât de adevărată.

— Ieși! e cuvântul de disperare al ginerelei, care vede că nu e chip să schimbe pe bătrân, deși încearcă a-i vorbi, chipurile, în numele progresului și al culturii, osândind icoanele și ceasloavele cari păstrează vechiul suflet românesc și slăvind legiurile nouă, în cari totuși bătrânul Borza vede aservirea.

Bătrânul pleacă, nu însă înainte de a-și scoate luleaua și aprinzându-și-o, iese boarește, bătându-și joc de autoritatea brutală a »Domnului Notar!«

Actul acesta întâi e o icoana magistrală din frământarea națională a Românilor din Ungaria, prinsă cu o

mare putere de viziune poetică. E atât de sintetic, sugestiv și emoționant acest act, încât devine primejdie pentru celelalte două. E greu să regăsești epoul din disputa dintre notar și Borza și cu toate acestea autorul regăsește sușul acesta în actul al treilea în scena dintre notar și protopop, ca și în desnodământ.

Actul al doilea strânge mai aproape conflictul național cu acela de familie. Mănat de un flăcău care nu a putut ajunge la mâna fetei și care a căzut la darul beției, bătrânul Borza, îndârjit de purtarea ginerelei sau, vine să-l prindă în flagrant delict de adulter la amanta acestuia, Otilia lui Oprea din Spini. Aici vin și satenii din mijlocul cărora fusese smuls și arestat, tot în vederea alegerei, un cap al lor și cer liberarea lui. O piatră sboară în fereastra casei unde s'a închis notarul.

Protopopul liniștește mulțimea întărită și garantează viața notarului, care numai astfel cutează a se arăta oamenilor. În clipa aceasta sosesc însă și jandarmii ceruți de notar, mulțimea e respinsă și însuș socrul notarului rănit și arestat după porunca acestuia. E actul întâmplărilor conexe cari motivează însă desnodământul.

Încordarea politică și națională dintre socru și ginere duce fatal la desfacerea căsătoriei.

În actul al treilea vedem nevasta notarului cărându-și lucrurile și realipindu-se de tulpina de care nu trebuia să se desfacă spre a urmă pa un desrădăcinat...

Mitruț, care cu inima îndoită și-a făcut trista-i meserie de lefegiu în întâmpinarea dela Oprea din Spini, vede și el ca de acum înainte tot satul e în dușmănie cu stăpânirea și vine să înapoieze notarului cărja de pristav. »Mă duc în țară, mă duc să mă bag slugă«, spune bietul Mitruț cu lacrimile în ochi, căci, pentru inima lui, firește: decât așa slujbă, mai bine slugărie. Dar și acest »mă duc în țară, să mă bag slugă« sună destul de dureros pentru noi...

Protopopul vine să protesteze împotriva atacului cu jandarmi asupra mulțimei. Aici autorul a ridicat personajul protopopului la o majestate corneliană. Într'ansul a pus nu numai revolta sufletului național ofensat, ci și vitejia lui. Când notarul întinde pușca, protopopul își pune și el pieptul înainte. Calda lui vehemență și cauza pentru care intervine ridică orice notă retorică mândrei sale vorbiri.

Dar abia a ieșit protopopul și intră bătrânul Borza, rănit la cap și abia liberat din mâinile jandarmilor.

El vine să isprăvească răfuiala, să-și ceară banii pe cari i-a dat de zestre. Din nou ginerele îl batjocorește, își râde de banii pe cari i-a risipit, insultă bătrânețea și mintea »ciobănească« a lui Borza și merge până să lovească icoana rămasă în perete... Atâta a trebuit ca bătrânul să-și piardă stăpânirea asupra-și și sărind la el să-l strângă de gât. Momentul, bine preparat, e de o considerabilă intensitate dramatică.

Autorul s'a ferit să imprime piesei sale o tendință, afară de aceea care rezultă într-o cântă, în mod simbolic, din figura lui Borza, care reprezintă rezerva energiei străvechi într-o păstrarea bunurilor sufletești ale unui neam. Încolo d-l Goga s'a ținut cât mai aproape de realitate în ce privește procesul vieții naționale și de fa-

milie la Români de peste Carpați și tocmai prin aceasta a creat o operă literară de o deosebită însemnătate pentru rolul național al teatrului nostru.

Dar ceacece face să miște atât pe spectatori este și viața proprie, adevărată pe care o trăiesc personajile.

Interpretarea piesei e de natură a-i scoate în relief toate frumusețile. Cum e și firesc, d-l Ion Petrescu iese în primul plan cu figura bătrânului Neculai Borza. Tipurile țărănești ale acestui artist alcătuiesc o galerie care va rămâne în tradiția artei noastre dramatice și și-ar avea locul ei într-o istorie ilustrată a Teatrului nostru, pe care cei în drept ar trebui să se gândească că e nevoie să fie scrisă, spre a se transmite arta noastră dramatică de azi celor ce vor veni după noi.

Amplu, elementar, spontan ca un izvor de munte, apare bătrânul Borza al lui Ion Petrescu. Nimic artificial, nimic din carnaval în țăranul acesta, care-și are rădăcinile adânc înfipite în pământul românesc.

Ce pânză sugestivă ar putea zugrăvi mâna unui pictor în scena povestirii dela Solferino, așa cum o înfățișează Ion Petrescu!...

Minunat e și Brezeanu în Mitruț. Cât de nimerit imbină nevoia, șiretenia și naivitatea duioasă a acestui om simplu, care lasă și slujbă și tot când nu mai poate trăi în înțelegere cu cei de un neam cu el! Mitruț, deși simplu, nu e însă o natură dreaptă, ci una destul de complexă. De aceea cu atât mai interesantă, mai merituoaasă pentru autor și pentru interpret, care a realizat-o cu o desevărsită claritate.

În Otilia din Spioi, Maria Ciucureșu a schițat în câteva trăsături toată influența dezastruoasă a vieții ușoare din București asupra unei fete din fundul Transilvaniei. Și a pus atâtă farmec personal în creația sa, încât a fost necontenit întreruptă de râsetele și salvele de aplauze ale publicului.

Viguros, convins, e notarul d-lui Bullinschi: o creație care-i face cinste și arată și mai bine rostul său în Teatrul Național.

D-l Bârsan era indicat, prin firea sa și cunoașterea caracterului preotesc din Ardeal, să întrupeze o icoană ca aceea a protopopului.

A făcut-o cu vrednicie și cu mare succes.

Candidatul guvernamental Ieronim Blezu a fost caracterizat cu amănunte interesante de d-l Dușescu, care are tact pentru asemenea roluri.

D-na Anna Luca a avut măsura, modestia și atitudinile necesare pentru supusa femeie a notarului.

Bine d-l Mihailescu în cărciumarul evreu, d-l Ciprian în flăcăul amărit din dragoste și bine, de astădată, și d-na Sonia în servitoarea Lina.

Piesa e jucată într'un tempo viu, masele intervin cu destulă viață și cele două decoruri imprimă nota locală necesară.

Publicul a primit piesa cum se primește o piesă în care răsună ecourile unei adânci frământări naționale: cu un entuziasm spontan, arzător.

În ovațiunile ce i s'au făcut, autorul a avut chezașia că a fost înțeles și simțit și că are cui închină vigurosul său talent.

(Emil D. Fagure.)

»Rampa».

Cea mai caldă și mai entuziastă seară de teatru pe care am pomenit-o până acuma. Dela ridicarea cortinei, dela cele dintâi replici rostite, sala se electrizase, iar la intrarea primului țăran ardelean tot publicul izbuoaneste în aplauze frenetice. Scenă cu scenă temperatura sufletească a spectatorilor se urcă descărcându-se de nenumărate ori în aplauze sgomotoase la scenă deschisă și izbucnind la sfârșitul actelor în aclamări și rechemări însuflețite.

Domnul Notar n'a câștigat un succes, a câștigat un adevărat triumf.

Tragedia cea mare a părții celei mai viguroase a neamului românesc a fost nu numai înțeleasă, dar și simțită până în cele mai mici amănunte de publicul nostru pe care noi îl credeam prea îndrăgostit de adulterismele teatrului franțuzesc și francezo-românesc.

»Universul».

Dacă muzele Polymnie și Calliope au fost pentru o clipă îndurerate fiindcă li s'a răpit poetul lor răsfațat, d-l Octavian Goga, în schimb Parnasul trebuie să fi resunat de strigătele de bucurie ale surorii lor Thalia pentru că a văzut închinându-se la altarul ei un nou, dar vrednic slujitor al artei dramatice.

E greu unui poet să trateze din primul moment o piesă de teatru, mai ales că tehnica are rolul principal în alcătuirea unei lucrări dramatice. Totuși, d-l Goga a intrat de drept în teatru fără șovăire și cu cunoștințele unui vechiu dramaturg.

De ce? În primul rând fiindcă opera sa e trăită și simțită de d-sa și de ceice venise să-l asculte.

Extrasă din viața socială și politică a Ardealului, viața pe care autorul o cunoaște și cu care s'a identificat prin suferințele și durerile împărtășite în comun cu cei din care se trage, piesa »Domnul Notar» e o icoană vie de ceace suferă frații noștri de dincolo, fiindcă ei, cu încăpăținarea legitimă a rasei lor nobile, nu îngăduie nici o clipă să li se știrbească cu ceva drepturile lor de cultură națională și dragoste de neam.

»Epoca».

În momentul de față, când presa ungurească ne batjocorește și pe noi și pe cei de dincolo cât poate mai mult și cât poate mai aspru, iar ungurimea oficială și neoficială din parlament declară că Româniul au prea multe libertăți, un răspuns drastic se impune.

Cu acest răspuns s'a însărcinat un poet — Octavian Goga — și i-a dat așară, trebuie să recunoaștem cu vârf și îndesat, prin piesa sa: »Domnul Notar».

Grație acestei admirabile ficțiuni care se numește teatru am avut cu toți iluziunea că prima noastră scenă devenise un colț al Ardealului, iar rampa despărțitoare erau Carpații!

Niciodată mai bine ca așară n'am simțit ce însemnează durerea unui popor asuprit, a cărui singură vină e că nu vrea să moară!

Toată acțiunea din »Domnul Notar» pune în relief faimoasa lege electorală pe baza căreia se răpește naționalităților dreptul la viața de stat, precum și ororile cari derivă din politica trădătorilor, de felul lui Mangra, Șe-

ghesou etc., cari și-au renegat neamul pentru argintul unguresc.

Trebuie să adăugăm că publicul a primit cu ovațiuni, cum numai la zile mari se văd, această primă operă a d-lui Goga.

«Domnul Notar» face parte din teatrul cel bun și adevărat național, din acela de care Rostand spunea odată că în anumite momente de intensă conștiință are o misiune foarte înaltă, aceea «de faire claquer les drapeaux»!

»Facla«.

Cea dintâi lucrare de teatru a poetului Octavian Goga, jucată aseară la Teatrul Național, a reperat un succes fără pereche. După fiecare act cortina s'a ridicat de zeci de ori, în cursul reprezentației publicul a întrerupt de neamărate ori pe artiști pentru a aclama piesa și pe autor, iar la sfârșitul spectacolului vreme de o jumătate de oră a sărbătorit pe d-l Goga.

«Domnul Notar» de altmintelega e o piesă care merită succesul obținut. O problemă mare se agită în cursul celor trei acte și se înfățișează prin zugrăvirea câtorva oameni întregi, plini de viață. Acțiunea se desfășoară cu o sobrietate remarcabilă, în scene de un dramatism sguduit. Vieța ni se înfățișează pe scenă viguroasă, adevărată.

Rareori la Teatrul Național o așa de mare însuflețire ca la premiera poetului Octavian Goga. A spune că a fost o sărbătoare aseară, e prea puțin. Entuziasmul care a stăpânit tot timpul spectatorii, fascinația care i-a subjugat pe toți, comunicația înflăcărată sinceră și spontană care s'a stabilit dela primele scene între actor și public, interesul cu care a urmărit tot timpul drama, sunt lucruri cari ies din obișnuitul premierilor.

O cugetare cinstită, operă a unui om onest care vede, simte și are puterea să exteriorizeze suferințele unui popor, nu se putea să nu atingă inimile noastre, cari au bătut în comun, pentru prima dată poate, la suferințele naționalilor noștri, la durerile unui neam de cinci milioane aproape.

«Domnul Notar» reprezintă conflictul social și politic dintre Români de sub dominațiunea ungară și Unguri. Goga ne prezintă un conflict săngeros izvorit din prilejul alegerilor. O pagină vie, născută dintr'un conflict de stări politice permanente dincolo, care își are rostul ei bine hotărât, mai cu seamă în împrejurările actuale. Și Goga a știut să ne-o redea în toată măreția ei, să sgudue sala întreagă sub impresia covârșitoare a teribilei drame ce se desfășoară dincolo.

»Dimineața«.

Publicul care înțesă aseară Teatrul Național a plecat într'o dispoziție de mare înălțare sufletească, dispoziție care a crescut treptat în tot cursul serei și care de sigur se va mai repeta de multe ori, pentru a rămâne un eveniment însemnat întru ce privește foloasele pe care Teatrul îl poate aduce unei cauze naționale.

«Domnul Notar» al poetului Octavian Goga nu e nici de cum vreo pledoarie împotriva unei stăpâniri apăsă-

toare, ci viziunea artistică a unui puternic talent, care evocă, în forma dramatică, procesul de desnaționalizare al unui neam.

»Viitorul«.

Aseară s'a reprezentat, în sfârșit, la Teatrul Național o lucrare dramatică potrivită cu menirea acestei instituțiuni de cultură și artă dramatică națională.

De altfel și publicul — o sală arhiplină, — a făcut lucrării dramatice a d-lui Goga o primire, al cărei entuziasm sincer, cald, și convins, nu a făcut decât să demonstreze în favoarea lucrărilor, al căror subiect se leagă de vieța și sufletul poporului nostru. Și d-l Goga a pus în conflictul dramatic din «Domnul Notar» atâta suflet din sufletul poporului român; atâta durere din durerile încăușăților din cetatea Ardealului; atâtea simțăminte curat românești, încât un neam întreg trăeste par'că în izbucnirile îndreptățite ale bătrânului țaran fruntaș Nicolae Borza, ori ale preotului Solomon Nicoară.

Istorie.

A. D. Xenopol.

Din Paris ne anunță telegraful că la Institutul Franței, «Academia de științe morale» a ales ca «asociat străin» pe d-l A. D. Xenopol, ilustrul istoric din Iași, în locul savantului englez Bodley, decedat. «Academia de științe morale» din Paris este fără îndoială unul din cele mai înalte areopaguri ale științei universale. Onoarea de a fi ales membru e, pentru orice Francez sau străin, o ambiție supremă și o consacrare măgulitoare a valorii sale.

Alegerea d-lui Xenopol este prin urmare un mare eveniment cultural și național pentru noi Români. Prin persoana d-sale, neamul românesc este onorat în întregimea lui. Ceva din gloria d-sale se resfrânge asupra fiecărui Român, ceva din aureola marelui său personal se coabază și asupra noastră a acestui popor umilit, întunecat și necunoscut al latinilor cari de o mie de ani gem sub robia unui popor brutal și de origine asiatică.

Când în casa fratelui mai mare, bogat și liber, este o bucurie, o rază dintr'ansa se strecoară printre zăbrele și în coliba fratelui mai mic și obișduit, însenându-l. Ea vine să ne aducă și nouă înviore și să ne ridice pe o clipă moralul; ea ne inspiră mândrie, ne toarnă nouă putere și nădejde în suflete.

Cine este d-l Xenopol? Cine este omul care a fost ales membru în Institutul Franței, în aceeași zi cu d-l Paul Deschanel, alături de marii filozofi Emil Boutroux și Henri Bergson, alături de contele d'Haussonville, de marele orator parlamentar Ribot și alte podoabe ale Franței de astăzi?

Numele d-lui Xenopol nu este necunoscut în Ardeal. Cetitorii ziarelor îl cunosc din articolele sale publicate în anii din urmă în presa noastră, în «Tribuna», în «Românul», în «Gazeta Transilvaniei». Ceeace ca-

racteriză aceste articole ale d-sale eră o adâncă, surprinzătoare pătrundere a esenței chestiunii românești din Ardeal, atât de rară la frajii noștri de peste munți, o largă perspectivă filozofică și istorică în judecarea ei, împărechiată cu o admirabilă claritate și concizie a formulării într'o haină literară de o frumusețe clasică. Niciodată poate arsenalul nostru de argumente politice nu a fost condensat într'o formă mai simplă, mai limpede și mai strânsă ca în multe din articolele d-lui Xenopol, publicate în anii din urmă. Pentru noi cari le-am frământat adesea și pentru cari nu credem să existe în această materie o taină, un cuvânt nerostit încă, articolele d-sale erau totuș o adevărată explozie de lumină și ne pricinuiau clipe de revelație.

Dacă d-l Xenopol nu ar fi scris decât aceste scurte bucăți de gazetă, adevărate capete de operă de literatură politică, pentru noi eră totuș un motiv de ajuns de recunoștință și mândrie. Dar ele sunt partea cea mai nelsemnată din opera sa de savant. Sunt numai fărmituri din marea sa operă pentru care Institutul Franței l-a găsit vrednic să-l încunună cu laurii săi nepertori.

Opera d-lui Xenopol e prea vastă și prea importantă decât să ne încumetăm a-i face aici o analiză. E de ajuns să amintim că d-sa e autorul marelui Istoria a Românilor în 12 volume, cea mai bună din toate sintezele de istorie a neamului nostru ce s'a scris vreodată în românește. La ea se adaugă istoria domniei lui Cuza Vodă în două mari volume și istoria partidelor politice din România, deasemenea în două volume. Scrise într'o limbă românească admirabil de curată, colorată, mlădioasă și bogată, într'un stil de o liniștită claritate plastică, ele sunt opera unei vieți de muncă, de cercetări și de gândire neîntrerupută. Ele sunt un adevărat monument de putere de largă concepție istorică, de obiectivitate științifică și de caldă dragoste de neam.

Dar d-l Xenopol nu s'a mulțumit cu gloria de istoriograf. D-sa este și un teoretician al științei istorice însăși. Teoria sa despre seriile de fapte în istorie, aplicată chiar la cercetarea istoriei românești, arată că d-sa este un teoretician de seamă care a avut un succes însemnat în Franța, la Sorbona și la Collège de France. Din nașterea, prelungirea și stingerea acestor serii, din întâlnirea și ciocnirea sau împletirea lor, se îmbină după d-sa acel mare râu care se chiamă evoluția istorică a popoarelor.

Evoluție, iată cuvântul magic care rezumă, după d-l Xenopol, legea fundamentală, taina prefacerilor istorice și politice. Într'o recentă conferință, ținută la Teatrul Pastia din Focșani, d-sa a arătat în mod luminos și convingător pentruce Românii au biruit pe Bulgari și pentru ce în marele conflict dintre Români și Unguri, noi trebuie să fim aceia cari vom învinge.

„În ultimul războiu, spune d-sa, Românii au lucrat de acord cu evoluția, Bulgarii contra evoluției. Este o greșală a atribul lui Danef dezastrul Bulgariei; cauza cea adevărată este puterea mare despre care am vorbit: evoluția.” Pentru aceea și în lupta dintre Unguri și Români, cei dintâi vor succumbă pentrucă, asemenea

Bulgarilor, ei încearcă să lucreze împotriva eternului principiu al evoluției. „Noi avem dreptul, ei luptă contra dreptului. Noi nu ucidem pe nimeni, ei vor să se desvolte nimicind pe alții. Evoluția e și aici de partea noastră... În univers însă nu se desvoltă decât idealurile cari au la bază dreptul.”

Iată aici, într'o formulă scurtă și lapidară, concepția de adâncă moralitate a d-lui Xenopol despre mersul evoluțiilor istorice. Ea e chemată să ne inspire cea mai înaltă încredere în viitorul și în izbânda cauzei noastre. În acest chip d-l Xenopol este în conformitate cu datoria și rolul social al fiecărui savant: căutând adevărul, el aduce un serviciu nu științei abstracte numai, ci și vieții reale a neamului său. Retras în odaia sa de lucru, plecat asupra hrisoavelor prăfuite el pare străin de realitate și de preocupările ei. Dar nu e decât o părere. În tăcerea chiliei sale de pustnic, el ascultă bătaia tainică a inimii lucrurilor, el surprinde legile ascunse cari cârmuesc universul pentruca smulgându-le firii să ni le dăruiască nouă ca pe o comoră scormonită din măruntaele pământului. Aurul adevărului nu pe care ni-l descopere el ne îmbogățește pe toți. El ne ridică moralul, ne întărește credința în menirea noastră istorică, în izbânda idealurilor ce urmăm. Ne face mai tari, mai conștienți, mai îndrăzneți și mai siguri; ne întinde arma de luptă fărîtată cu trudă în nopți de veghe.

Opera d-lui Xenopol ne este o asemenea armă pe care ne-a întins-o în înceștarea supremă a luptei pentru existența națională. Felicitându-l pentru onoarea și recunoașterea ce-i vine din străinătate, îi mulțumim din suflet și-i dorim puterea de a continua opera sa încă multă vreme pentru folosul nostru și al neamului întreg.

Gh. Pădure.

Însemnări.

Sărbătorirea d-lui Oct. Goga. Bărbați politici și de știință, senatori, deputați, profesori universitari și de licee, scriitori și gazetari, advocați și negustori, cetățeni ai regatului României, reprezentând toate nuanțele politice din țară (și, prin urmare, nereprezentând nici un partid politic) — s'au întrunit în București, în ziua de 12 Martie n. (28 Februarie v.), ca să sărbătorească pe un fiu al Ardealului, care a știut să deie glas frământărilor și durerilor noastre — într'o operă de artă.

În discursurile rostite cu acest prilej, Octavian Goga, autorul dramei „Domnul Notar”, a fost sărbătorit ca cea mai puternică individualitate românească a Ardealului zilelor noastre. A fost sărbătorit ca marele scriitor, care a știut să toarne în forme dramatice dureri și nădejdi ce frământă sufletele noastre și al căror tălmăcitor a fost până acum numai în poezii și articole de gazetă.

D-l Goga a rămas credincios Ardealului său, unde s'a străduit să aducă în mișcarea noastră națională o notă nouă și puternică: nota culturală. El a fost

propagatorul intelectualizării politicei noastre, el a îndrumat generația tânără spre terenul preocupărilor culturale și în jurul lui s'au grupat toți ceice, prin glasul „Tribunei“ dela Arad, au mărturisit aceleași credințe...

Și, uite, ce coincidență ciudată: banchetul în cinstea lui Goga s'a dat în ziua de 12 Martie, în aceeași zi în care, înainte cu doi ani, a apărut cel din urmă număr din „Tribuna“.

S'a schimbat d-l Goga ori s'au schimbat oamenii, cari atunci îl socoteau scriitor „fără talent“ și „ungurizat“?

Reproducem la acest loc și frumosul răspuns dat de d-l Octavian Goga la banchetul din București:

„Când ridic cuvântul acum și încerc să va exprim recunoștința mea pentru această manifestațiune neobișnuită de simpatie, simt o sială care mă tulbură. Prea e mare, prea e covârșitoare dragostea dumneavoastră ca să nu îmi răscolească toate fibrele simțirii și prea greu cade povara ei ca să nu-mi taie în suflet valuri adânci.

Această sială însă mi-e atenuată, domnilor, de convingerea ce-o am, că rostul meu de astăzi nu este decât un prilej trecător pentru accentuarea unei idei care nu se schimbă. Snt anume de credința că suflul unui mare duh plutește asupra noastră și ne unește pe toți deopotrivă. Din îndemnul lui întâmplarea a voit să cobor în trecut și eu câteva pe hârtie. Acest mare duh este, domnilor, conștiința noastră națională, conștiința națională a întregului neam românesc pe care o simțim palpând tot mai vie în aceste clipe când vedem cum svâcnește puternic în jurul nostru pulsul istoriei universale. De aceea simțim noi astăzi mai mult ca oricând trebuința unei apropieri de noi înșine, e o înțelegere a forțelor proprii care ne dă nouă precepte de demnitate națională, e un început de maturitate de simțire și cugetare prin care se anunță de obicei o pagină proaspătă în istoria unui popor.

Literatura, domnilor, nu poate rămâne departe de această nouă îndrumare a conștiinței publice. În lupta de redeschidere a neamurilor literatura și-a cerut totdeauna partea ei. La începutul oricărei mișcări de desrobire stă în istorie o poezie, o operă de artă. Ea e trâmbea ferecată care dă alarma și deschide drumul primenirii umane.

Noi, domnilor, suntem un popor luptător; un popor care privește înainte, care are idealuri de realizat. Ne trebuie deci o literatură luptătoare, o literatură înfrățită cu marile probleme ale existenței noastre, o literatură milenară dincolo de limitele unor impulsuri pur individuale, o literatură care are ochii ațintiți spre cer, dar care sub picioare simte pământul, — pământul nostru: o literatură națională.

Cu deosebire e indicată această concepție în spiritul public al aceluși colț de pământ fără de care nu se poate închipui nici trecutul, nici viitorul neamului românesc, — este indicată în Ardeal. Aici unde se dă astăzi o luptă grea și îndărătnică pentru păstrarea neștirbită a existenței naționale. Aici scriitorul e în mod fatal un luptător, iar arta un balsam prin care se alină durerile celor ferecați, cum spune scriptura. Scrisul aici, e un stâlp de foc care luminează drumul, o protestare vie, o superioară afirmare a dreptului nostru la viață.

Această concepție m'a călăuzit până astăzi în urma atâtor deschizători de drum. Am încheis deci adese în suflet ritmul atâtor dureri intime, ca să pot fi prin scrisul meu un strigăt smuls din vaietul celor mulți. Aceasta m'a îndemnat să zugrăvesc într'o piesă, cât îmi îngăduie limitele artei, un tablou real al frământărilor dela noi. Am căutat să înfățișez lumea noastră de acolo, o insulă cu flora ei particulară, Ardealul nostru cu jocul lui de lumini și umbre. Acest început al meu, interpretat de admirabilii noștri artiști, a găsit un eon în sufletele d-voastră. Am fost răspițat cu multă, multă dragoste și ce e mai mult: am fost înțeles.

Este de sigur un sentiment de rară mulțumire când te convingi că ai putut atinge o clipă măcar resorturile sufletului omenesc, când înțelegi că deasupra unei mări de capete a plutit câteva momente fiurul propriilor tale patimi...

Dar este și un învățământ superior care se desface pe urma încercării mele. D-voastră aici în inima românismului ați primit cu atâta căldură și înțelegere o operă care doreă să fie o monografie sufletescă a sbucimărilor din Ardeal și care venea cu notele ei particulare, cu caracterul ei local-regional. Faptul că am fost înțeles în toate intențiile mele dovedește că neamul nostru are un singur trup în care bate aceeași inimă, că idealul unității noastre sufletesti este astăzi o realitate.

Acest adevăr cade greu în cumpăna de judecată a tuturor minților limpezi, acest adevăr deschide perspective de nouă gândire și speranță nouă. Acest adevăr ne face să simțim ceva din misterul sguduitoarelor primeniri care abia din veac în veac se abate peste sufletul unui popor: — că un preludiu al unei mari simfonii ce așteaptă în umbră.

Aceasta e cea mai mare mulțumire a mea.

Văd în însulețirea noastră de astăzi un accent avansat din muzica mare a viitorului — pentru care eu ridic paharul meu.

Miercuri seara, 25 Martie n., i s'a oferit d-lui Goga un strălucit banchet și în Sibiu, din partea prietenilor și admiratorilor lui.

✱

Cursurile „Asociațiunii“. După d-l Dr. I. Nistor a urmat organizatorul acestor cursuri, d-l Octavian C. Tăslăuanu, care a vorbit despre „răsboiul balcanic“. Neținându-se conferința proiectată despre „chestiunea orientală“, conferențiarul a fost nevoit să facă o revizuire fugitivă asupra întregii istorii a popoarelor din Balcani în legătură cu această chestiune. Această introducere, în care a stăruit asupra momentelor mai importante și mai ales asupra rolului ce l-a avut elementul românesc în trecutul peninsulei balcanice, a alcătuit prima parte a conferinței. În a doua parte a ei a arătat cauzele răsboiului balcanic, principalele lui faze și crizele prin cari a trecut egemonia românească până a-și asigura deplinul ei triumf prin pacea dela București. Întreaga conferință a tratat subiectul vast din punct de vedere moral, al dreptății istorice, și din punct de vedere românesc, încercând să trezească în auditor o credință în izbânda idealurilor noastre naționale.

După conferință s'a proiectat filmul: campania armatei române în cadrulater și întoarcerea trupelor din Bulgaria, făcut de d-l I. Voinescu, care a fost salutat de secretarul „Asociațiunii” și primit cu aplauze. Proiecțiunea minunatului film a durat aproape două ore. Publicul a rămas în sala festivă a „Asociațiunii” trei ore întregi, subliniind cu entuziaște urale fazele cele mai frumoase ale filmului. Familia princiară a fost primită cu o însuflețire semnificativă.

Seara de 15 Martie a avut multe clipe de trezire a conștiinței naționale.

Duminea următoare a vorbit simpaticul profesor dela Brașov d-l Dr. Al. Bogdan, tratând istoria literaturii românești din punct de vedere al motivelor de inspirație. Scopul conferențiarului, deplin stăpân pe materia ce-o avea de tratat, a fost să arete fazele de dezvoltare ale literaturii românești dela „Junimea” până astăzi, relevând îmbogățirea și intensificarea ei. Vieța românească a fost tot mai larg cercuită de literatură, tratând subiecte nouă și adâncind pe cele vechi. Prin comparații s'a dovedit progresul uriaș ce l-a făcut această literatură în jumătatea a doua a veacului trecut.

Conferențiarul, cu liniștea și răbdarea unui docent neamț, a făcut un adevărat curs de seminar.

Cursurile „Asociațiunii” s'au dovedit foarte necesare. Fiind subiectele vaste, unele dintre conferințe țin prea lung, dar toate deprind publicul cu o adâncire a culturii românești și cu o disciplină sufletească.

Concertul Lucia Cosma. După strălucitele succese din România și din străinătate, d-na Lucia Cosma s'a întors din nou în Sibiu. La 19 Martie tot ce are Sibiul mai distins s'a întrunit în sala delă Gesellschafthaus, ca să asculte pe distinsa cântăreață, care își trăește zilele de glorie. În cântecele italienești, germane și românești s'a dovedit o artistă, ce știe accentuă și subliniă cele mai fine nuanțe. Publicului, în cea mai mare parte românesc, i-au plăcut bine-înțelese cântecele de G. Dima, Ionel Borgovanu, I. Nonna Otescu și Tib. Brediceanu.

Artistei, fermecătoare și ca înfățișare, i s'au dat jerbe de flori și la sfârșit sala întreagă a sărbătorit-o, mulțumindu-i pentru clipele frumoase ce le-a dăruit publicului sibian.

Acompaniatorul d-l Gustav Koričansky a cântat o nocturnă de Chopin cu multă îndemănare.

Ce păcat că d-na Lucia Cosma nu poate fi mereu în mijlocul nostru, împodobind Sibiul cu arta d-sale.

Un nou volum de d-l Vlahuță. A apărut în editura „Flacăra” din București, sub titlul „Dreptate”. Cuprinde articole și povestiri de ale maestrului, pe care îl recomandăm cetitorilor. Asupra volumului vom reveni într-o dare de seamă. Prețul: 2 Lei.

Domnul Notar, piesa d-lui Octavian Goga, a apărut în ediția a III-a, care e aproape epuizată. Se pregătește ediția a IV-a. Publicul dela noi, care nu poate vedea

piesa ce-a fost primită cu atâta entuziasm în România, să caute să o cetească, cumpărând volumul.

Lămuririle d-lui Maniu. Într'un articol publicat în „Pester Lloyd” arată cauzele, cari au zădărnicit tratativele comitetului național cu guvernul lui Tisza. D-l Maniu spune, că membrii comitetului național au primit să trateze cu Tisza, fiind curioși cum v'a împacă acesta concepția statului unitar maghiar cu egalitatea de drept a naționalităților. După lungi discuții, comitetul s'a convins că ministrul Tisza e un conservator și un Ungur ca toți Ungurii. Comitetul a plătit cam scump curiozitatea sa naivă, sistând în cursul tratativelor orice acțiune politică. „Românul”, acum, după debaterile din dietă, spune o vorbă cuminte: si vis pacem, para bellum! Lozincă aceasta trebuia să o aibă dela început și atunci, când a văzut deosebirea principiară diametral opusă între politica lui Tisza și a comitetului, de ce a mai pierdut vremea cu discuții zadarnice? Această întrebare ar cere o lămurire calmă și sinceră.

Un artist năcăjit. Întotdeauna am îmbrățișat cu drag pe fiii năcăjiți ai muzelor. Maestrul Cincinat Pavelescu ne atrage atențiunea asupra unui artist din Râmnicu-Vâlcea, care de abia a făcut primii pași în templul artelor. Îi publicăm câteva lucrări și biografia.

Constantin G. Mihăilescu s'a născut, la 14 Octombrie 1881 în satul Berești, jud. Putna; a urmat cursul secundar la liceul din Focșani, terminându-l în 1900. În toamna aceluiaș an a intrat bursier în Academia de arte-frumoase din București, urmând sculptura cu maestrul Hegel, până la 1904, când a absolvat cursul. În lipsa de mijloace pentru continuarea studiilor, a fost nevoit să primească, în 1905, o catedră de desen și calligrafie în învățământul secundar. Lipsa de îndemnuri și ocupațiile din școală și în afară de școală l-au împiedecat să lucreze. Abia în 1908 face prima lucrare, *Un cap de ștregar*. Dar nu eră sigur, dacă e reușit. Într'un amurg de seară, l-a furiașat în biroul advocaților din R.-Vâlcea și l-a lăsat acolo pe un pedestal, fugind repede ca să nu-l observe nimeni, par'că ar fi săvârșit un atentat. Câteva zile nu l-a mai văzut nimeni în oraș. La o vreme ieșind, un domn l-a oprit și l-a felicitat. Eră novelistul Caton Theodorian, slujbaș al prefecturii de Vâlcea. Au venit și alte felicitări, cari au încurajat pe artist. În 1909 a expus, la „Salonul oficial” din București, lucrarea *Somnul*, iar în 1910, la „Tinerimea artistică”, *Băbuța*.

Renăscut de aceste izbânzi, vâpăile artei au început să-i ardă sufletul și să-l îndemne la lucru. În 1911 a obținut și un premiu la expoziția „Salonului oficial”, în 1912 a fost întâiul premiat la un concurs de machete pentru un monument.

Izbânzile nu i-au curmat însă și mizeriile. În toamna anului trecut se plângea încă de multele năcazuri ce-l ținuesc locului și-l taie aventurile.

Îi trimitem un cuvânt de îndemn, dorindu-i să-l vedem acolo, unde e vrednic s'ajungă. (T. C.)

Răsboiul din Balcani. Anunțăm publicul cetitor, că un apropiat număr al revistei noastre va fi închinat răsboiului din Balcani. Va avea o extensiune de vreo 5 coale de tipar, cu vreo 80 de ilustrații din campania armatei române. Prin acest număr, care ne va costa jertfe însemnate, vom sărbători și jubileul M. Sale Regelui Carol.

✕

A II-a expoziție a „Asociației artistice”. „Tinerimea artistică” n'a greșit când a încredințat localul ei de expoziție pentru munca tovarășilor ei mai tineri din „Asociația artistică”. Gestul acesta, unii l-au considerat ca un fel de recunoaștere dela niște artiști formați pentru ceștialtați — abia în formație. Și nu știu cum, atmosfera e mai intimă acolo, în Panorama Griviței, decât în Rotonda Ateneului sau în Sala Exarcu. Ateneul nici nu are o sală proprie pentru expoziții de pictură, lucru cunoscut și recunoscut de toată lumea, pe când localul „Tinerimei artistice” se ridică din acest punct de vedere. Ceeace nu înseamnă, însă, că ne putem fâli cu el; dar în lipsă de altul mai bun, îl primim așa cum este.

Anul trecut, după constituire, această „asociație artistică” a îngrămădit în Rotonda Ateneului o succedenie de pânze. Erau prea mulți expozanți și selecția eră mai greu de făcut. Anul acesta sunt mai puțini expozanți și — trebuie s'o recunoaștem — și lucrări mai cu greutate decât cele de anul trecut.

D-l Troteanu e cel mai bine reprezentat. Lucrările dumnilui se remarcă dintre celelalte. De altfel pare că și „asociații” au recunoscut acest lucru, alegându-l președinte. „După bal”, „Cap de față”, „Florăreasă dormind” și „Cap de copil” te opresc mai mult și te rețin a le privi mai cu atenție. De sigur d-l Troteanu va da și lucruri mai bune la viitoarele expoziții.

D-na Biju îl întovărășește, cu frumoase lucrări. Pare că lucrează mult mai îngrijit chiar decât d-l Troteanu. Priviți „Trandafirii roz” și „Trandafirii albi”, „Căminul”, cele „Trei vederi din Vălenii-de-Munte”, cele două case vechi românești și vă veți convinge de grația pe care o pune în fiecare amănunt ce completează totul. E cu mult mai bine decât fratele d-sale, expozant și el.

Să trecem la d-l Brăescu. Trei lucrări se remarcă: „Biserica din Fântâni”, care-mi amintește atâtea și atâtea lucruri din copilărie, „Casa ruinată” și „Eșirea din biserică”, ce ar putea figură și într-o expoziție mai pretențioasă decât aceasta a „Asociației artistice”.

D-l Mănciulescu ne dă prilejul să-i laudăm două pânze: „Interior” și „Peisaj”. Un singur lucru: d-sa ne lasă impresia că lucrează pripit. Nu vrem să-i admitem aceasta ca o scuză. Din contră, ar fi bine ca să prezinte numai lucrările la cari în adevăr a lucrat cu temei.

D-l Constant Petrescu se remarcă prin desenele și anume: „Pe inserate”, „Caic”, „Carobot”.

D-l O. Schmidt ne arată un remarcabil talent când e vorba de natură moartă, pe care o redă admirabil. Ne pare rău că nu putem spune același lucru și despre celelalte pânze, ca „Țigancă” și „Bătrân”, cari sunt mult mai slabe.

Și acum să venim și la d-l Aurel Constantinescu. N'o să-i notăm decât „Crucea din Pătrăuți” și-o să-i aducem mai bine aminte că „Mefisto” din anul trecut îl reprezintă cu mult mai bine decât cele cinci pânze din anul acesta. Nu știu cum, dar parcă d-l Constantinescu l'și lasă impresia că nu vrea să muncească. Înțeleg că prezintă anul acesta lucruri puțin studiate, lucrate cam pe fugă. Și oricât de mult ar ține dumnilui la „Dansatoare”, noi nu-i putem împărtăși părerile. Dumnilui ar trebui să lucreze mai mult, pentru că ne-ar da lucruri admirabile.

Soții Iordănescu sunt aceiași pe cari îi știm de atâta timp. Continuă în aceeași măsură.

Sculptura d-lui Jalea nu putem zice că promite, ci că se impune. De altfel ne place mai mult decât bustul Prințului Ferdinand al d-lui Iordănescu. De altfel sculptura e reprezentată numai prin 3 lucrări, față de 86 ale picturii. E o disproporție considerabilă. Se pare că „asociații” nu sunt urmașii lui Phidias.

✕
Și acum o observație generală.

Lumea nu prea i-a încurajat pe expozanți. Puține lucrări au fost vândute. Lipsa de reclamă pe deoparte, graba pe care au pus-o pentru înghetarea acestei expoziții sunt la bază.

Reclama ca reclama, dar să nu uite „asociații” principiul strămoșilor noștri: „festina lente”, și la viitoarea expoziție să fie mai scrupuloși cu ei înșiși.

(Tr. Șoimu).

✕

Condamnarea operilor lui Maeterlinck. Cam în același timp cu „Societatea scriitorilor români” s'a deșteptat din somn și „Index Librorum Prohibitorum”, care, spre deosebire de bietul S. S. R. ce hibernează din pricina... foamei și e nevoit să-și țină ședinte în Cișmigiu, doarme sătul în palatul Vaticanului.

Acest „Index” nu știe ce se mai petrece pe lume. El crede că regii și împărații umblă încă desculți, între Canossa și Modena, cerșind iertare dela Papa. El crede că lumea catolică nu-și permite să cugete, că sufletul ei are nevoie de tutelă și de aceea condamnă orice i se pare că ar primejdiu catolicismul.

Această condamnare însă, departe de a aduce vreo vătămare operii lui Maeterlinck, va contribui la răspândirea ei. Însuș osânditul „Indexului” a telegrafiat unui ziar londonez că îl întreabă, ce crede despre această condamnare: „...ferice de editorii mei”. Dacă s'ar mai găsi între catolici oameni bigoți cari să asculte de porunca „Indexului”, apoi ei ar trebui să se lipească de a ceti operele cele mai însemnate cu care se poate fâli omenirea. Iacă o mică parte din șirul victimelor lui „Index Librorum Prohibitorum”: Balzac, Bacon, Bayle, Beranger, A. Comte, Condorcet, Dante, Cei doi Dumas, Flaubert, Heine, Hugo, David Hume, La Fontaine, Lamartine, Lamennais, Locke, Malebranche,

Mignet, Milton, Montaigne, Montesquien, Pascal, Rabelais, Renan, Rousseau, Sainte-Beuve, Georges Sand, Spinoza, Stuart Mill, Swift, Taine, Voltaire etc. A ascultă cineva dar porunca „Indexului” ar fi să se supună unei sentințe de condamnare la ignoranță.

Totuș, o revistă engleză publică o serie de răspunsuri și comentarii privitoare la această măsură a Romei și unii din autorii răspunsurilor declarau că ei au și aruncat în foc operele lui Maeterlinck pe care le aveau în bibliotecă.

Aceștia sunt excepții pe lângă că sunt Englezi, poporul cel mai bigot, după Ruși.

.....

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

I. H. Îți împlinim rugămintea publicând o strofă la acest loc:

Rămâi, rămâi la mine,
În lumea mea săracă,
Și jalea mea adâncă
Cun zămbet mi-o împacă.

O singură observație: Fetele de azi nu se mai împacă cu o lume săracă, cu deosebire dacă mai e cântată și în versuri slabe...

L. N. Viena. Mai întâi binevoii a ne trimite câteva cronici, ca să ne putem convinge de felul cum scrieți. Pe urmă celelalte urmează dela sine.

V. F. Salva. Adresați-vă pentru informații direcțiunii liceului militar dela Mănăstirea Dealului, (prin Târgoviște).

.....

Bibliografie.

Ioan St. Popescu, Biblioteca ortodoxă răsăriteană Nr. 21: 1. *Bârfirea arde mai rău ca focul*; 2. *Despre sinucidere, cauzele și mijloacele de combatere ale ei*. Tip. Națională. Iași, 1913.

General Al. Candiano Popescu, *Răsboiul neatârării* — istorie critică. — Asaltul și luarea redutei Grivița. Inst. „Flacăra”. București, 1913. Preț: 3 lei.

Dr. Gheorghe Maior, *La hotare*. Descrierea regiunii munților noștri din punct de vedere economic. Tipogr. „Universală”. București, 1913. Preț: 3 lei.

Emil Tișca, *În Constantinopol*. Tipografia Alexandru Anca. Gherla, 1913. Preț: 2 cor.

G. C. Dragu, *Scumpirea traiului*, „Biblioteca politică” Nr. 10. Edit. „Flacăra”. București, 1913. Preț: 60 bani.

Marin Simionescu-Râmnicănu, *Propilee artistice*. Articole teoretice și dări de seamă. Institutul de arte grafice „Flacăra”. București, 1913. Preț: 2 lei 50 bani.

Ioan Pillat, *Eternități de o clipă* — poezii. — Inst. „Flacăra”. București, 1914. Preț: 2 lei.

Caton Theodorian, *Povestea unei odăi*. Edit. „Flacăra”. București, 1914. Preț: 2 lei.

G. Ionescu-Șișești, *Călător*. Edit. „Ramuri”. Craiova, 1913. Preț: 1 leu 50 bani.

N. Vaschide, *Somnul și visul*, tradusă de Mihail Negru. Biblioteca „Minerva” Nr. 130. Preț: 30 bani.

A. de Herz, *Bunicul*, comedie în trei acte. Edit. „Flacăra”. București, 1914. Preț: 2 lei.

Adela Xenopol, *Pe urma războiului*, roman. Tip. F. Göbl & Fii. București, 1913. Preț: 2 lei.

Nicolae S. Statie, *Socoteli glumețe*. Partea I: Probleme aritmetice. Edit. Ciurcu. Brașov, 1913. Preț: 60 bani.

Dr. F. Grünfeld, *Cum să trăim*. — Sfaturi medicale. Edit. Ciurcu. Brașov, 1913. Preț: 50 fil.

Silvestru Moldovan, *Ardealul II*. Ținuturile de pe Murăș. Ed. II din „Țara noastră”. Edit. Ciurcu. Brașov, 1913. Preț: 90 fil.

Serdanul Simion Marcovici, *Culegere din cele mai frumoase noști ale lui Yung*. Ed. III. Edit. Ciurcu. Brașov, 1913. Preț: 60 fil.

G. Teșanu, *Cele două chestiuni: Țărăneasă și avrească*. Imprim. „Independența”. București, 1913.

Ioan Al. George, *Aquile*, poezii. Tip. G. I. Gologan. Câmpina, 1913. Preț: 3 lei.

D. Gh. Ionescu, *Din umbra noștii*, poezii. Tip. „Traian” Gh. Poppa. Constanța, 1914. Preț: 3 lei.

Principesa Maria, *Crinul vieții*, poveste. Versiune românească de Elena Peticari-Davila. Atelierele grafice Socec & Comp. București, 1913. Preț: 2 lei.

Nerya Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești* (ziare, gazete, reviste). Descriere bibliografică. Cu o introducere de Ioan Bianu. Tom. I. Catalog alfabetic 1870—1906. Editura „Academia Română”. București, 1913. Preț: 12 lei.

Ioan cavaler de Pușcariu, *Notițe despre întâmplările contemporane*. Cu o prefață de Dr. Ilarion Pușcariu. Tip. Tipografiei arhidiecezane. Sibiu, 1913.

Ioan Iosif Schiopul, *Românii din America* — o călătorie de studii în Statele unite. — Tipografia W. Krafft. Sibiu, 1913.

Aviz.

Aducem la cunoștința on. cetitori că acesta este ultimul număr, pe care-l trimitem celor ce nu și-au achitat taxa de abonament pe anul curent.

Cei ce doresc să nu li se întrerupă trimiterea revistei sunt rugați să binevoiască a trimite cu întoarcerea poștei abonamentul cel puțin pe 1/3 de an sau să rescumpere chitanțele ce li se vor trimite prin poștă.

Administrația.

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”
sub Îngrîșirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut al

treilea volum:

Alte vremuri

schite și povestiri

de

Gheorghe Stoica.

Volumul cuprinde 17 schite și povestiri cu sobiecte din viața țărănească. Literatura țărănească a lui Gh. Stoica e expresia sufletului său de artist. Poporanismul la el e organic; tot ce descrie a văzut, a simțit și a trăit. Graiul țărănesc nu e învățat din cărți, ci de-acasă. Între scriitorii din Ardeal e unul dintre cei ce cunosc mai bine viața dela țară și o descriu mai credincios și mai artistic.

Prețul unui volum: Cor. 2.—.

Al

doilea volum:

Schite și povestiri

Ion Agârbiceanu.

Volumul cuprinde 17 schite și povestiri ale talentatului scriitor din Ardeal, care zugrăvește în culori sugestive viața dela țară. Povestirile cuprinse în acest volum sunt selecționate din întreaga operă a lui Agârbiceanu, așa că ele dau o icoană a talentului viguros cu care e înzestrat scriitorul nostru.

Prețul unui volum: 2 Cor. (2 lei 50 bani).

Amintiri

Primul volum:

schite și novele

de

Alexandru Ciura

În care se zugrăvesc crâmpoie din viața de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din tralul patriarhal al băieților și moșilor din Munții Apuseni și amintiri din plâpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: 2 Cor. 1.50.

Se găsește de vânzare la toate librăriile.

Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească această Bibliotecă.

Când veniți la Sibiu, cercetați
primul depozit românesc

de

piane, pianine și armoniuri

asortat cu instrumente din cele
mai bune fabrici, în nuc mat sau
poleit, negru, mahagon, palisandru
veritabil, construcție modernă, cu
preț mai ieftin ca ori unde.

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡

Școalele, reuniunile de cântări și alte
instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid
lucrate

10 ani garanță. ≡ **Piătire în rate.**

TIMOTEI POPOVICI

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Cisnădiei Nr. 7

Gheorghe A. Mathey

*Atelier pentru pictură și arte
industriale*

BERLIN, SW. 11.

*Muzeul regal de arte indu-
striale; Prinz Albrechtstr. 8,*

*primește toate comanda-
rele pentru pictură, reclamă
artistică, coperte, ex
libris și orice lu-
crare din dome-
niul artelor in-
dustriale și
grafice.*

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA”

Postsparkassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“

societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române
din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parieniu Cosma,**

directorul executiv al „Albinei” și președintele „Solidarității”.

„Banca generală de asigurare” face tot felul de asigurări, special asigurări
contra focului și asigurări asupra vieții în
cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbați
de încredere ai societății — Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca acviziitori buni și cu legături
pot fi primite oriunde în serviciul societății.

„Banca generală de asigurare” dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără
deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze **Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**
cu încredere la: → Edificiu „Albina” ←
ori la **agenturile ei principale din Brașov (fil. „Albina”) și Arad (Józseffőberczeg-ut 1/a).**